

KİLİS

EKONOMİ STRATEJİ BELGESİ

KİLİS EKONOMİ STRATEJİ BELGESİ

2018

Dr. Mehmet TEKİNARSLAN
Kilis Valisi

ÖNSÖZ

Bölgesel kalkınmada illerin mevcut potansiyelini ne derece kullandığı oldukça önem arz etmektedir. İlin mevcut potansiyelinin ne olduğu ve bu potansiyelin ekonomiye nasıl dönüştürülebileceğinin bilinmesi ise atılacak doğru adımlara ve stratejilere yön verecektir. Kilis ilinin ekonomisi tarihsel olarak tarım ve ticarete dayalıdır. Geçmişten günümüze uzanan ticaret deneyimini daha ileriye götürmek, tarımda, sanayide ve turizmde yeni atılımlar yaparak bölgede rekabetçi bir il olabilmek için neler yapılabileceğinin değerlendirildiği bu rapor, ildeki kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve sanayicilerin bir araya gelerek geniş çaplı katılımçılık ve iş birliği içerisinde fikirlerin hem akademik çerçevede hem de ulusal ölçekli değerlendirilmesiyle ortaya çıkmıştır.

Güney sınırimızda yaşanan olumsuzluklar neticesinde nüfusundan fazla misafire ev sahipliği yapan Kilis, yaşanan bu olumsuzlukları avantaja çevirme noktasında yürütülen yeni projelerle, ticari hareketliliğin yaşandığı merkezlerden biri haline gelecektir. Birkaç yıl içerisinde faaliyete geçirilmesi planlanan Kilis Polateli – Şahinbey Tekstil İhtisas Organize Sanayi Bölgesi gibi bölgedeki işsizliğin azaltılmasına büyük katkı sunacak yatırımlarla bölgeye ivme kazandırılması söz konusu olacaktır.

Bu çalışma ile Kilis ilinin mevcut durumu; imalat sanayi, tarım, hayvancılık, turizm ve ticaret alanlarında hem sosyal hem de ekonomik açıdan ele alınmış olup ilin sahip olduğu potansiyeli harekete geçirmeye yönelik katılımcı planlama anlayışıyla stratejiler ve yol haritası oluşturulmuştur. Bu kapsamda hazırlanan “Kilis Ekonomi Stratejisi Belgesi”nin başta Kilis ili olmak üzere tüm bölgemize fayda sunmasını temenni eder, çalışmada emeği geçen herkese teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	2
İÇİNDEKİLER	4
TABLolar LİSTESİ.....	5
ŞEKİLLER LİSTESİ	6
KISALTMALAR	7
GİRİŞ	8
1. KİLİS İLİ SOSYO-EKONOMİK YAPISI	10
1.1. Coğrafi Konum, Doğal Yapı ve İklim Özellikleri.....	10
1.2. Sosyal ve Ekonomik Veriler.....	11
1.3. Çalışan Nüfus ve Sektörlere Dağılımı.....	14
1.4. Kilis İlinin Kamu Yatırımlarından Aldığı Pay.....	17
1.5. Gelişmişlik Endeksi.....	17
1.6. Bölgesel Rekabet Edebilirlik, TRC1 Bölgesi ve Kilis.....	19
1.7. Mevcut Teşvik Sistemi ile İller arası Rekabetçilik Endeksinin Karşılaştırılması	22
1.8. Suriyeli Göçmenlerin Kilis İline Sosyal ve Ekonomik Etkileri	23
2. EKONOMİK YAPI	26
2.1. İmalat Sanayi	26
2.2. Çalışan Sayısı	28
2.3. Tarım ve Hayvancılık	29
2.3.1. Tarımsal Üretim ve Hayvancılık	29
2.3.2. Tarım ve Tarıma Dayalı Sanayi	31
2.4. Turizm	33
2.5. Ticaret Yapısı.....	34
2.5.1. Kilis İli Net Satışları	34
2.5.2. Kilis İli Dış Ticareti	36
2.6. Kilis İlinin Yatırım Teşviklerinden Yararlanma Düzeyi	38
2.7. Kilis İlinde Kurulan ve Kapanan Şirketler.....	38
2.8. Kilis İçin Belirlenen Hedef Sektörler ve Analizi.....	41
3. KİLİS İLİNİN EKONOMİK POTANSİYELİNİ ARTIRMAYA YÖNELİK ÖNERİLEN STRATEJİLER VE YOL HARİTASI.....	44
3.1. Problem Algısı ve Problem Tanımı	45
3.2. SWOT Analizleri.....	55
3.3. Önerilen Aksiyonlar.....	57
3.3.1. Tarım ve Hayvancılık	58
3.3.2. Ulaşım, Enerji, Çevre ve Turizm	60
3.3.3. Sanayi ve Ticaret	63
3.4. Final Değerlendirme Toplantısı.....	65
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	66
KAYNAKÇA.....	69

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Kilis İli Sosyo-Ekonomik Verileri ve Bölge-Türkiye Karşılaştırması.....	11
Tablo 2: İstihdam Verileri (15+ Üzeri Nüfus) (2016).....	14
Tablo 3: 2017 Yılı Öngörülen Kamu Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (milyon TL).....	17
Tablo 4: IGE'ye Göre İllerin Gelişmişlik Endeksi (2013).....	18
Tablo 5: TRC1 Bölgesel Rekabet Edebilirlik Endeksi.....	19
Tablo 6: Yıllar İtibariyle Rekabet Edebilirlik Genel Endeks Sıralaması.....	20
Tablo 7: Mevcut Teşvik Sistemi ile İller Arası Rekabetçilik Endeksinin Karşılaştırılması (2013-2014).....	22
Tablo 8: Kilis - 4/a Kapsamındaki İlk 10'da Yeralan İşyeri ve Zorunlu Sigortalı Sayılarının Faaliyet Gruplarına Göre Dağılımı (2016).....	29
Tablo 9: Kilis Tarla Ürünleri Üretimi.....	30
Tablo 10: Kilis Meyve Üretimi.....	30
Tablo 11: Kilis Sebze Ürünleri Üretimi.....	30
Tablo 12: Kilis Büyükbaş Hayvan Sayısı.....	31
Tablo 13: Kilis Küçükbaş Hayvan Sayısı.....	31
Tablo 14: Tarım ve Tarıma Dayalı Sanayi İşletme Sayısı.....	32
Tablo 15: Kilis'te Tarımsal Yatırım İçin Uygun Sektörler ve Alanlar.....	32
Tablo 16: Kilis İlinin Satış Yaptığı İlk On İl Dağılımı.....	35
Tablo 17: Kilis İlinde Faaliyet Gösteren Sektörlerin Net Satış Dağılımı (%).....	35
Tablo 18: Kilis'te En fazla İhracat Gerçekleştiren Sektörler ve Yıllar İtibariyle (\$).....	36
Tablo 19: Kilis'te Yıllar İtibariyle En fazla İthalat Yapılan Sektörler (\$).....	37
Tablo 20: Yatırım Teşvik İstatistikleri (2014-2017).....	38
Tablo 21: Kilis İli Kurulan ve Kapanan Şirket İstatistikleri.....	40
Tablo 22: Çalıştay Katılımcıları.....	44
Tablo 23: Tarım ve Hayvancılık Problem Önceliklendirme Tablosu.....	46
Tablo 24: Ulaşım, Enerji, Çevre ve Turizm Tablosu.....	49
Tablo 25: Sanayi ve Ticaret Tablosu.....	52
Tablo 26: Tarım ve Hayvancılık SWOT Analizi.....	55
Tablo 27: Ulaşım, Enerji, Çevre ve Turizm SWOT Analizi.....	56
Tablo 28: Sanayi ve Ticaret SWOT Analizi.....	57
Tablo 29: Tarım ve Hayvancılık Aksiyon Önerileri.....	58
Tablo 30: Ulaşım, Enerji, Çevre ve Turizm Aksiyon Önerileri.....	62
Tablo 31: Sanayi ve Ticaret Aksiyon Önerileri.....	63

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye’de ve TRC1 Bölgesi’nde İstihdamın Sektörel Dağılımı (2016).....	16
Şekil 2: Kilis İlinin Endeks Değerlerinin Yıllara Göre Değişimi	22
Şekil 3: Türkiye’de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)	26
Şekil 4: Kilis İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)	27
Şekil 5: Kilis İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (%)	28
Şekil 6: Kilis İli Yıllara Göre Net Satış Gerçekleşmeleri (\$)	34
Şekil 7: Tarım ve Hayvancılık Problem Ağacı.....	48
Şekil 8: Ulaşım, Enerji, Çevre ve Turizm Problem Ağacı.....	51
Şekil 9: Sanayi ve Ticaret Problem Ağacı.....	54

KISALTMALAR

ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BGUS	Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
IGE	İllerin Gelişmişlik Endeksi
İKA	İpekyolu Kalkınma Ajansı
İŞGEM	İş Geliştirme Merkezi
KİTSO	Kilis Ticaret ve Sanayi Odası
KYDO	Kilis Yatırım Destek Ofisi
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
ORSAM	Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
URAK	Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TESEV	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
YÖK	Yüksek Öğretim Kurulu

GİRİŞ

Ekonomik kalkınma; bir ülkede toplumun sosyo-ekonomik yapısının değişmesi ve nüfus başına düşen üretim hacminde meydana gelen önemli ve reel artış, refah seviyesinde beliren yükseliştir. Refah seviyesindeki yükselişin en iyi ölçüsü ise üretimden kişi başına düşen gelirdeki artıştır.

Ancak kişi başına gelir düzeyindeki artışlar, tek başına ekonomik kalkınmayı tam anlamı ile ifade edemediğinden, refah seviyesini geniş anlamda tanımlayarak kişi başına düşen reel gelirin önemli ölçüde artması, adaletli gelir dağılımı, beslenme ve sağlık koşullarının artması, eğitim-öğretim olanaklarının artması gibi sosyo-ekonomik parametrelerdeki değişimleri de dikkate almak gerekmektedir. Ayrıca ekonomik kalkınmanın başarılabilmesi kalkınma hedeflerinin iyi belirlenerek sağlam kaynaklara dayandırılmasına ve bu kaynakların harekete geçirilmesine bağlıdır.

Bölgelerarası gelişmişlik farklılıkları ise, ülkeden ülkeye şiddeti değişse de tüm ülkelerin yapısında görülmektedir. Çoğu ülke dengeli bir kalkınmayı sağlayamamış ve bölgesel dengesizliklerin ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Ülkeler bölgesel dengesizlikleri gidermek ve sürdürülebilir dengeli bir kalkınma süreci yakalayabilmek için günümüzde yeni arayışlar içerisine girmişlerdir¹.

Türkiye’de de bölgesel dengesizlikler uzun yıllardır kalkınma politikalarında belirleyici olmuştur. Diğer bölgelere oranla millî gelirden aldıkları pay, istihdam oranı, eğitim düzeyi, sağlık harcamaları gibi birçok ekonomik ve sosyal göstergeler bakımından daha ileri bir gelişmişlik düzeyine sahip olan batı bölgeleri, gayri safi yurtiçi hâsıla (GSYİH)’nın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Doğu bölgelerinin ise, kişi başına düşen GSYİH gibi temel parametreler bakımından ülke ortalamasının çok altında değerlere sahip olmasının yanında, beşeri sermaye, yaşanabilirlik, çevre-sağlık ve altyapı gibi unsurlar açısından da gelişmiş bölgelerin kendi aralarında farklılaştıkları söylenebilir.

Bu çerçevede, ülkemiz ve bölgeler açısından mevcut kaynakların rasyonel ve verimli olarak kullanılmasını sürdürülebilir kalkınma açısından öne çıkan konulardır. Sanayileşme sürecinde mevcut sanayi yapısının geliştirilmesinin yanı sıra, geleceğe yönelik yeni sanayilerin kurulması yolunda gerekli araştırma ve değerlendirmelerin yapılması büyük önem arz etmektedir. Çalışmalar çerçevesinde, kalkınma hedeflerinde belirlenen büyük resmi kaybetmeden bölgesel uygulamalara başlanması bazen entegre uygulamalardan daha hızlı sonuç alınmasını sağlayabilir. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmanın Kilis ilinin geleceği için önemli bir katma değer oluşturması beklenmektedir.

¹ Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları; Filiz TUTAR - Yrd. Doç. Dr. Niğde Üniversitesi ve Mehmet DEMİRAL Arş. Grv. Niğde Üniversitesi.

1. KİLİS İLİ SOSYO-EKONOMİK YAPISI

Yüzölçümü olarak 1.444 km² alana sahip olan Kilis, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre 2017 yılı itibarıyla nüfus yönünden 136.319 kişi ile Türkiye'nin 78., Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan 9 şehir arasında sonuncu sırada yer almaktadır.

Nüfusun 69.352 erkek ve 66.967 kadından oluşmaktadır. 2017 yılı verilerine göre nüfus dağılımı ise Kilis Merkez de 112.553 kişi, Elbeyli İlçesinde 5.325 kişi, Musabeyli İlçesinde 13.251 kişi, Polateli İlçesinde 5.190 kişidir.

İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırmasına göre Gaziantep ve Adıyaman illeriyle birlikte TRC1 Bölgesi'nde yer almaktadır.

1.1. Coğrafi Konum, Doğal Yapı ve İklim Özellikleri

Kilis, Hatay-Maraş oluğu ile Fırat Irmağı arasında uzanan Gaziantep Platosu'nun güneybatı kısmında, Türkiye-Suriye sınırı boylarında bulunmaktadır. İlin kırsal kesiminde yaşayan insanlar geçimini tarıma dayalı olarak sağlamaktadır.

Coğrafi yönden Kilis yöresi olarak adlandırılabilir olan saha; batısında yer alan Hatay - Maraş oluğu içerisindeki İslâhiye Ovasından Kurt Dağlarıyla ayrılmaktadır. Güneyde Suriye sınırı yakınında kuzey güney yönlü olan bu dağlık kuşak, daha kuzeyde kuzeydoğu-güneybatı yönünü almakta ve kuzeybatıdan sınırlanmaktadır. Kilis Ovası ve diğer küçük ölçekli düzlükler dışında kalan çok geniş kısım platolardan oluşur.

Ortalama yüksekliğinin fazla olmadığı (680 metre) bölgenin değişik kısımları arasında büyük yükselti farkları bulunmamaktadır. 1995 yılında il statüsüne kavuşan Kilis' in sınır hattı, güneyden Türkiye - Suriye sınır, batı ve kuzey batıda Gaziantep-İslâhiye, kuzey ve kuzeydoğudan Gaziantep merkez ve doğuda Gaziantep- Oğuzeli ilçeleriyle çevrilidir.

Kilis ilinin iklimi genel karakteri itibarıyla Akdeniz iklimi içerisinde kalır. Akdeniz iklim bölgesi, Akdeniz havzasının genel atmosfer dolaşımı içerisindeki yeri gereği yazın çoğunlukla tropikal; kışın ise kutupsal hava kütleleri gibi birbirinden farklı özellikler gösteren hava kütlelerinin tesirinde kalır. Kışın Akdeniz'den doğuya doğru hareket eden hava kütleleri, Amanos Dağları engelini aşarak Hatay-Maraş grabeni üzerinde alçalır. Daha az etkili olmakla birlikte Kurt Dağları üzerinde yerden yükselir ve gittikçe alçalarak Kilis Ovasına ulaşırlar.

Güneydoğu Anadolu step örtüsü ile Akdeniz bitki örtüsü arasında bir geçit alanı durumunda kalan Kilis coğrafyasının tarıma elverişli olmayan alanının %16'sını çayır ve meralar, %12'sini fundalıklar, %6'sını da ormanlık alanlar oluşturur. Yaklaşık 7600 ha'lık bir alana yayılan orman ve korular Kurt Dağı, Haremlî Tepesi, Afrin Çayı, Sabun

Suyu, Deliçay yörelerinde yoğunlaşmıştır. Orman altı bitki örtüsü ise karaçalı, püren ve karışık maki formasyonlarından oluşur.

1.2. Sosyal ve Ekonomik Veriler

Tablo 1: Kilis İli Sosyo-Ekonomik Verileri ve Bölge-Türkiye Karşılaştırması

A. COĞRAFI VE DEMOGRAFİK GÖSTERGELER	Türkiye	TRC1	Kilis
Yüzölçümü (km ²)	783.562	15.280	1.444
Nüfus (2017 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi)	80.810.525	2.756.910	136.319
Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı (2016-2017) (Binde)	12,4	15	41,1
Nüfus Yoğunluğu (2017) (kişi/km ²)	105	180,42	95,46
Net Göç Hızı (2016-2017) (Binde)		-2,76	1,09
Net Göç Sayısı (2016-2017)		-7,606	149
B. EĞİTİM GÖSTERGELERİ	Türkiye	TRC1	Kilis
Okur Yazar Nüfus Oranı (2016) (Yüzde)	95,8	94,8	95,0
Üniversite Sayısı (2016)	185	5	1
Üniversitede Eğitim Gören Öğrenci Sayısı (2016-2017) (Önlisans+Lisans)	1.144.989	75.807	7.978
C. SOSYAL GÜVENLİK GÖSTERGELERİ	Türkiye	TRC1	Kilis
4/a Kapsamındaki İşyeri Sayısı (11/2017)	1.851.560	42.387	1.654
Sosyal Güvenlik Kapsamının (Gelir Testi Yaptıranlar Hariç) İl Nüfusuna Oranı (11/2017) (Yüzde)	%86,94	%78,61	%74,21
Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Sigortalı Sayısı (11/2017)	22.369.896	585.493	30.499
- 4/c (Emekli Sandığı)	2.980.319	82.358	6.137
- 4/b (Bağ-Kur)	2.914.136	85.655	5.966
- 4/a (SSK)	16.475.441	417.480	18.396
Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Çalışanların İl Nüfusuna Oranı (11/2017) (Yüzde)	28,02	21,56	23,31
Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Emeklilerin İl Nüfusuna Oranı (11/2017) (Yüzde)	15,19	8,08	9,87
D. BANKACILIK GÖSTERGELERİ	Türkiye	TRC1	Kilis
İllerde Faaliyet Gösteren Banka Sayısı (2016)	47	44	10
İllere Göre Şube Sayısı (2016)	10.701	218	12
İllere Göre Bankalarda Çalışan Sayısı (2016)	195.917	3.033	109
İllere Göre Mevduat Dağılımı (2016) (milyon TL)	1.462.844	13.689	541
İllere Göre Kredi Dağılımı (2016) (milyon TL)	1.704.762	40.383	706
E. DIŞ TİCARET GÖSTERGELERİ	Türkiye	TRC1	Kilis
Dış Ticaret Hacmi (2017) (Bin \$)	390.487.033	12.167.566	100.663
İhracat (2017) (Bin \$)	157.055.371	6.811.641	71.567
İthalat (2017) (Bin \$)	233.791.662	5.355.925	29.096
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (2017) (Yüzde)	67,2	127,2	146,0

F. TEŞVİK GÖSTERGELERİ	Türkiye	TRC1	Kilis
Düzenlenen Yatırım Teşvik Belge Sayısı (2017)	7.478	312	11
Sabit Yatırım Tutarı (2017) (milyon TL)	177.899	3.971	77
İstihdam (2017) (Adet)	226.569	9.824	382
G. VERGİ GELİRLERİ	Türkiye	TRC1	Kilis
Brüt Tahakkuk (2017) (Bin TL)	760.214.267	8.397.954	304.795
Brüt Tahsilât (2017) (Bin TL)	625.512.314	5.685.228	153.770
Brüt Tahsilât/Brüt Tahakkuk Oranı (2017) (%)	82,28	62,60	50,45
H. BİLİŞİM GÖSTERGELERİ	Türkiye	TRC1	Kilis
Sabit Telefon Erişim Hat Sayısı (2016)	11.077.559	195.136	9.611
Sabit Tlf. Santral Kapasitesi (2016)	21.408.957	445.074	20.664
Mobil Telefon Abone Sayısı (2016)	75.061.699	2.263.922	147.744
Bin Kişiye Düşen Mobil Telefon Aboneliği Sayısı (2016)	940	834	1.129
Genişbant İnternet Abone Sayısı (2016)	62.236.606	1.858.680	122.319
Bin Kişiye Düşen Genişbant İnternet Aboneliği Sayısı (2016)	780	684	935
Kablo TV Abone Sayısı (2016)	1.187.934	22.291	---
Fiber-Optik Kablo Uzunluğu-Km (2016)	290.974	7.120	495
I. PATENT, MARKA, FAYDALI MODEL, TASARIM VERİLERİ	Türkiye	TRC1	Kilis
Patent Tescili (2017)	1.964	29	0
Faydalı Model Başvuruları (2017)	3.256	61	0
Marka Başvuruları (2017)	106.099	3.685	60
Tasarım Başvuruları (2017)	39.172	3.356	9
K. ELEKTRİK KURULU GÜÇ, ÜRETİM VE TÜKETİM VERİLERİ	Türkiye	TRC1	Kilis
Kurulu Güç (2016) (MW & %)	77.737	700&0,09	---
Elektrik Üretimi (2016) (MWh)	272.563.965	1.003.283	---
Elektrik Tüketimi (2016) (MWh & %)	212.328.766	8.085.434&0,038	256.199&0,0012
Tük. Türüne Göre Dağ.(2016) (MWh)	212.328.766	8.332.597	256.199
• Aydınlatma	4.218.215	103.137	7.512
• Mesken	51.085.628	1.591.116	74.321
• Sanayi	89.922.525	5.006.403	39.034
• Tarımsal Sulama	6.267.491	139.334	18.534
• Ticarethane	60.834.907	1.492.607	116.798

Kaynak: TÜİK, YÖK, SGK, GİB, BTK, TÜRK PATENT, EPDK, Türkiye Bankalar Birliği ve Ekonomi Bakanlığı verilerinden derlenmiştir.

Kilis ilinin sosyo-ekonomik verileri incelendiğinde aşağıda yer alan hususlar öne çıkmaktadır.

- Nüfus artış hızı binde 41,1 ile Türkiye ortalaması olan binde 12,4'ün oldukça üstünde gerçekleşmiş, ayrıca sanayi, ulaşım, ticaret ve hizmetler faaliyetleri ile tarımsal üretimin TRC1 bölgesindeki illere göre yetersiz olmasının da sonucu olarak km²'ye düşen nüfus 95,46 kişi ile Türkiye ortalaması olan 105 ve 180,42 kişi olan TRC1 bölgesinin oldukça altında gerçekleşmiştir.
- TRC1 bölgesinde bulunan 5 üniversitenin sadece 1'i Kilis'te bulunmakta olup, üniversitede eğitim gören öğrenci sayısı 7.978, TRC1 bölgesinde eğitim gören öğrenci sayısı ise 75.807'dir.
- Bilindiği üzere TÜİK 2011 yılından itibaren artık illere göre değil, bölgelere göre milli gelir, işsizlik, enflasyon vs. rakamlarını açıklamaktadır. Bu itibarla 2016 yılı verilerine TRC1 bölgesinde işgücüne katılım oranı %45,2 ile %52,0 olan Türkiye ortalamasının altında gerçekleşmiştir.
- Diğer taraftan İpekyolu Kalkınma Ajansı'nın hazırlamış olduğu "TRC1 Bölgesi İstihdam Raporu"nda, 2010 yılında işgücüne katılma oranı Gaziantep'te %45,4, Adıyaman'da %40,8, Kilis'te ise %49,2 olarak gerçekleşmiştir.
- Suriyeli sığınmacıların da etkisiyle kayıt dışılık artmıştır. Sosyal güvenlik kapsamında aktif çalışanların il nüfusuna oranı %23,31 ile %28,02 olan Türkiye ortalamasının oldukça altında gerçekleşmiştir. İlde işgücüne katılım oranının düşük çıkmasında kayıt dışılığın da etkisi olduğu düşünülmektedir.
- Türkiye'de toplanan mevduatın içerisinde TRC1 ve Kilis'in payı ise oldukça düşük bir seviyededir. Kredilerin %2,4'ü ise TRC1 bölgesi tarafından kullanılırken Kilis, sağladığı mevduatın %30 fazlası oranında kredi kullanmıştır.
- Türkiye ihracatının %0,00046'sı (71.567 bin \$), ithalatının ise %0,00012'si (29.096 bin \$) Kilis tarafından gerçekleştirilmektedir. **Türkiye ekonomisi dış ticaret açığı verirken gerek Kilis ve gerekse TRC1 bölgesi dış ticaret fazlası vermektedir.**
- Kilis'te vergi tahsilât/tahakkuk oranı %63,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran Türkiye ve TRC1 bölgesinin altında kalmıştır.
- Kilis, mobil telefon ve genişbant internet abone sayısında Türkiye ve TRC1 ortalamasının üzerindedir. Bin kişiye düşen mobil telefon sayısı Türkiye'de 940, TRC1 bölgesinde 834, Kilis'te ise bu sayı 1.129 olarak gerçekleşmiştir. Aynı şekilde bin kişiye düşen genişbant internet sayısı Türkiye'de 780, TRC1 bölgesinde 684 iken Kilis'te 935 olarak gerçekleşmiştir.
- Patent tescili, faydalı model, marka ve tasarım başvuruları gerçekleşmeleri incelendiğinde, Kilis'in hem TRC1 bölgesinde, hem de Türkiye çapında son derece yetersiz pay aldığı görülmektedir.

- Tüketici türüne göre elektrik dağılımına bakıldığında, sanayinin yeterince gelişmediği açıkça görülecektir. Gerek Türkiye’de ve gerekse TRC1 bölgesinde elektrik tüketiminde ilk sırayı sanayi almışken, Kilis’te sanayinin elektrik tüketimi, ticarethane ve mesken tüketiminden sonra gelmektedir.

1.3. Çalışan Nüfus ve Sektörlere Dağılımı

İstihdama ilişkin veriler TÜİK tarafından, kurumsal olmayan (15+ yaş grubu) nüfus üzerinden yapılmakta olup “okul, yurt, otel, çocuk yuvası, huzurevi, özel nitelikli hastane, hapisane, kışla ve orduevi gibi yerlerde ikamet edenlerle, yabancı uyruklular dışındaki nüfus” şeklinde tanımlanmıştır.

İşgücü; istihdam edilenler ve işsizlerin oluşturduğu tüm nüfusu, istihdam edilenler; işbaşında olanlar ve işbaşında olmayanlar grubuna dâhil olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm nüfusu kapsamaktadır.

İstihdam oranı; kurumsal olmayan (aktif nüfus) çalışma çağındaki nüfusun (15-64) yüzde kaçının istihdam edildiğini ifade etmektedir.

İşgücüne katılma oranı ise istihdam edilenlerle işsizlerin toplamının yani işgücünün aktif nüfusa oranını kapsamakta olup, aktif nüfus içerisinde işgücünün nispi ağırlığını göstermektedir.

Daha önce de belirtildiği üzere, TÜİK 2011 yılından itibaren milli gelir, işsizlik, enflasyon ve benzer diğer rakamları illere göre değil, bölgelere göre açıklamaktadır. Bu çerçevede Türkiye, TRC1 Bölgesi için işgücü, işgücüne katılma oranı, işsizlik oranı, istihdam oranı ve işgücünün sektörel dağılımına ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır. Diğer taraftan Gaziantep’in TRC1 bölgesindeki ağırlığı dikkate alındığında, Kilis ilinin oldukça düşük olacağı düşünülmektedir.

Tablo 2: İstihdam Verileri (15+ Üzeri Nüfus) (2016)

	İşgücü (bin kişi)	İstihdam (bin kişi)	İşgücüne Katılım Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)
Türkiye	30.535	27.205	52,0	10,9	46,3
TRC1	828	710	45,2	14,3	38,7

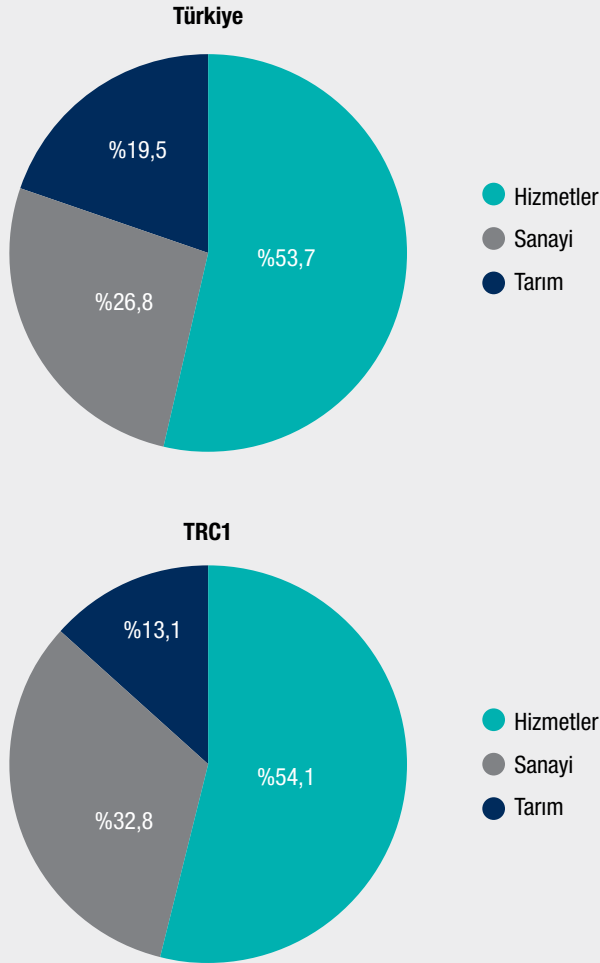
Kaynak: TÜİK

Tablodan da görüleceği üzere, 2016 yılı itibarıyla 15 yaş ve üzeri nüfus grubu üzerinden hesaplanan Türkiye genelinde işsizlik oranı %10,9, istihdam oranı %46,3 gerçekleşmiştir. TRC1 Bölgesinde ise işsizlik oranı %14,3 ile Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde gerçekleşirken, istihdam oranı da aynı şekilde %38,7 ile ortalamasının oldukça altında gerçekleşmiştir. Bölgede tarım alanında, sanayide ve hizmetler sektöründe Gaziantep’in aldığı büyük pay dikkate alındığında bu verilerin Kilis için daha da olumsuz olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye’de 2016 yılı itibarıyla, istihdam edilenlerin sektörel dağılımına bakıldığında, ilk sırayı %53,7 ile hizmetler sektörü, %26,8 ile sanayi ve %19,5 ile de tarım sektörünün aldığı görülmektedir. TRC1 Bölgesi’nde ise ilk sırayı %54,1 ile hizmetler, %32,8 ile sanayi ve %13,1 ile de tarım sektörü almaktadır. Bu verilerin ışığında TRC1 Bölgesi’nde sanayinin istihdam yaratma kapasitesinin Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu söylenebilir. Ancak Kilis ili elektrik tüketiminde sanayinin, ticarethane ve mesken tüketiminin ardında üçüncü sırada yer aldığı dikkate alındığında, sanayinin Kilis için istihdam yaratma konusunda TRC1 bölgesi kadar etkili olmadığı söylenebilir.

Şekil 1: Türkiye’de ve TRC1 Bölgesi’nde İstihdamın Sektörel Dağılımı (2016)

Kaynak: TÜİK

1.4. Kilis İlinin Kamu Yatırımlarından Aldığı Pay

Kalkınma Bakanlığı verilerine göre 2017 yılında 81 il için toplam 94.518,0 milyon TL'lik kamu yatırımı öngörülmüş olup, Kilis ilinin aldığı pay 131,0 milyon TL ile %0,0013'dir. Kilis ili için öngörülen 131 milyon TL Kamu yatırımının 56,9 milyon TL'si (%43,4) eğitim sektörüne, 23,2 milyon TL'si (%17,7) tarım sektörüne, 14,7 milyon TL'lik kısmının (%11,2) ise sağlık sektörüne kanalize edilmesi planlanmıştır.

Kamu yatırımlarından aldığı pay ile Kilis, 81 il arasında 77.sırada yer almıştır. Kilis ili nüfus büyüklüğü açısından ise 78.sırada yer almaktadır. Nüfus büyüklüğü ve kamu yatırımlarından aldığı pay arasında bir uyum görülmeyle beraber Kilis'in, Türkiye'de kendi nüfusundan daha kalabalık sığınmacı barındıran tek şehir olması dikkate alındığında öngörülen kamu yatırımının artırılması uygun olacaktır.

Tablo 3: 2017 Yılı Öngörülen Kamu Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (milyon TL)

	Tarım	Maden	İmalat	Enerji	Ulaştırma-Haber.	Turizm	Konut	Eğitim	Sağlık	Diğer Kamu Hiz.	Toplam
Türkiye	10.334,8	1.836,6	1.137,2	4.965,8	31.321,8	493,6	604,8	14.745,9	7.502,9	21.574,9	94.518,3
TRC1	162,1	33,8	---	40,6	187,1	---	18,0	314,8	142,4	317,1	1.215,9
Kilis	23,2	0,000001	---	6,5	1,4	---	6,0	56,9	14,7	22,3	131,0

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

1.5. Gelişmişlik Endeksi

İller arasındaki gelişmişlik farklılıklarının belirlenmesi; gelir dağılımı dengesizliklerinin giderilmesi, sosyal farklılıklarının ortadan kaldırılması ve özellikle bankacılık ve perakendecilik gibi ülke genelinde yaygın şube ağları ile hizmet vermeyi hedefleyen kurumların yatırım kararlarının yönlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

İllerin gelişmişlik seviyesini ölçmeye yönelik oluşturulan İllerin Gelişmişlik Endeksinde (İGE) iktisadi faaliyete ilişkin veri sayısının fazla olduğu ve söz konusu verilerin gelişmişlik seviyesini güçlü bir şekilde açıkladığı görülmektedir. Bu nedenle, İGE genel olarak illerdeki ekonomik aktiviteye paralel bir seyir izlemektedir. 2013 yılı için oluşturulan endeks sonuçlarına göre ilk üç sırada İstanbul, Ankara ve İzmir yer almaktadır. Bu illeri Antalya, Bursa ve Kocaeli takip etmektedir. Bitlis, Muş ve Hakkâri ise endekste son 3 sırada bulunmaktadır.

TRC1'de yer alan iller arasında Gaziantep II. grupta 11. sırada yer almaktadır. Adıyaman ve Kilis ise V. grupta sırasıyla 68. ve 70. sırada yer almaktadır.

Endeks sonuçları incelendiğinde, Türkiye'de iller arasındaki gelişmişlik farkları belirginlik kazanmaktadır. Gelişmişlik seviyesinin batı illerinden doğu illerine gidildikçe azalması, Türkiye'de bölgeler arasındaki gelişim farklılığına işaret etmektedir. Ayrıca, gelişmişlik

düzeylerinin coğrafi açıdan birbirine yakın illerde benzer bir görünüme işaret etmesi de dikkat çekmektedir. Nitekim

- En gelişmiş illerin yer aldığı I. gruptaki illerin genel olarak çevresindeki diğer illerin de refah seviyelerini yükselttiği görülmektedir.
- II. grupta yer alan Gaziantep, Kayseri, Samsun ve Trabzon gibi illerin çevrelerindeki diğer illere kıyasla daha yüksek bir refaha sahip olmasına rağmen, söz konusu gelişmişlik düzeyinin komşu illere henüz tam anlamıyla yansımadağı gözlenmektedir.
- III. gruptaki illerin oldukça geniş bir coğrafyaya yayıldığı izlenmektedir.
- IV. gruptaki iller Orta ve Doğu Karadeniz ile Orta Anadolu'da yoğunlaşmıştır.
- **Kilis'in de içerisinde olduğu en az gelişmiş illeri içeren V. gruptaki iller ise Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde bulunmaktadır.**

Tablo 4: IGE'ye Göre İllerin Gelişmişlik Endeksi (2013)

	İl	İGE	İl	İGE	İl	İGE	İl	İGE
1	İstanbul	36,61	22	Hatay	0,31	43	Rize	-1,15
2	Ankara	12,41	23	Çanakkale	0,19	44	Burdur	-1,15
3	İzmir	8,09	24	Yalova	-0,12	45	Erzurum	-1,17
4	Antalya	7,00	25	İspara	-0,14	46	Şanlıurfa	-1,20
5	Bursa	4,31	26	Edirne	-0,31	47	Amasya	-1,21
6	Kocaeli	3,80	27	Zonguldak	-0,33	48	Bilecik	-1,21
7	Muğla	2,69	28	Bolu	-0,49	49	Bartın	-1,23
8	Konya	2,16	29	Kütahya	-0,64	50	Çorum	-1,30
9	Adana	2,04	30	Kırklareli	-0,73	51	Kastamonu	-1,37
10	Eskişehir	1,69	31	Malatya	-0,80	52	Kırşehir	-1,39
11	Gaziantep	1,65	32	Elazığ	-0,82	53	Ordu	-1,41
12	Denizli	1,26	33	Karabük	-0,94	54	Aksaray	-1,48
13	Kayseri	1,21	34	Nevşehir	-1,01	55	Giresun	-1,51
14	Mersin	1,09	35	Karaman	-1,03	56	Erzincan	-1,53
15	Tekirdağ	1,09	36	Sivas	-1,03	57	Artvin	-1,57
16	Trabzon	0,65	37	K.Maraş	-1,04	58	Osmaniye	-1,57
17	Balıkesir	0,62	38	Diyarbakır	-1,09	59	Mardin	-1,60
18	Aydın	0,49	39	Uşak	-1,11	60	Tokat	-1,61
19	Samsun	0,44	40	Düzce	-1,12	61	Çankırı	-1,79
20	Sakarya	0,42	41	Kırıkkale	-1,12	62	Sinop	-1,81
21	Manisa	0,31	42	A.Karahisar	-1,14	63	Niğde	-1,83
64	Tunceli	-1,89	65	Batman	-2,09	66	Gümüşhane	-2,11
67	Bayburt	-2,12	68	Adıyaman	-2,17	69	Yozgat	-2,17
70	Kilis	-2,27	71	Van	-2,32	72	Bingöl	-2,35
73	Kars	-2,44	74	Iğdır	-2,64	75	Şırnak	-2,69
76	Ağrı	-2,93	77	Ardahan	-2,94	78	Siirt	-2,99
79	Bitlis	-3,05	80	Muş	-3,07	81	Hakkari	-3,21

Not: IGE değerleri illerin "0" etrafındaki gelişmişlik dağılımını yansıtmakta olup negatif değerler herhangi bir olumsuzluğu ifade etmemektedir.

Çok Gelişmiş İller 1. GRUP 2. GRUP 3. GRUP 4. GRUP 5. GRUP Az Gelişmiş İller

Kaynak: Erhan Gül, Bora Çevik, Türkiye İş Bankası "2013 Verileriyle Türkiye'de Gelişmişlik Düzeyi Araştırması", Nisan 2015

Gaziantep, Kayseri, Samsun ve Trabzon gibi illerin çevrelerindeki diğer illere kıyasla daha yüksek bir refaha sahip olmasına rağmen, söz konusu gelişmişlik düzeyinin komşu illere henüz tam anlamıyla yansımadağı gözlenmektedir. Kilis de bu kapsamda yer almaktadır.

1.6. Bölgesel Rekabet Edebilirlik, TRC1 Bölgesi ve Kilis

Bölgesel rekabet edebilirlik ile ilgili farklı kurumlar tarafından çalışılmış araştırmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan en yakın tarihli ve yöntem, metodoloji, itibar açısından önemli olduğu düşünülen iki çalışmaya yer verilecektir. Birincisi OECD Türkiye çalışmaları ve ikincisi de URAK çalışmalarıdır.

Aşağıdaki tabloda OECD çalışması² sonuçlarına göre TRC1 bölgesinin değerlendirilmesi yer almaktadır. Değerlendirme iki ana indekse dayanmaktadır; birincisi gelir ve üretime dayalı ekonomik performans, ikincisi ise rekabetçilik unsurlarıdır. Rekabetçilik unsurları 6 alt kritere ayrılmıştır; KOBİ'ler ve girişimcilik, teknoloji ve yenilikçilik, eğitim ve yetkinlik, işgücü piyasası, altyapı, sağlık ve çevre.

Genel rekabet edebilirlik endeksi iki ana endeksin ortalamasından hesaplanmıştır.

Tablo 5: TRC1 Bölgesel Rekabet Edebilirlik Endeksi

Unsurlar	Sıra	İndeks
Bölgesel Rekabet Edebilirlik	16	3.91
Ekonomik Performans	8	4.04
Rekabetçilik Unsurları	21	3.78

Kaynak: OECD Reports

İllerarası Rekabetçilik Endeksi'ni benzeri diğer çalışmalardan ayıran en güçlü yanı yıllık bazda ve düzenli olarak yayınlanan veriler üzerine inşa edilmiş olmasıdır. İller arası rekabetçilikle ilgili yapılan en son çalışma Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği (URAK) tarafından yapılan 2016 yılında hazırlanan "İller arası Rekabetçilik Endeksi" çalışması olup, Kilis'in nasıl bir potansiyele sahip olduğu konusunda önemli ipuçları vermektedir. Bilindiği üzere İller arası rekabetçilik endeksi; beşeri sermaye, yenilikçilik, üretim ve ticaret ile yaşanabilirlik olmak üzere dört alt endeksten oluşmaktadır.

Aşağıda yer alan tablodan da görüleceği üzere İstanbul her dönem en rekabetçi sıralamasında en önde olup, onu sırasıyla Ankara ve İzmir izlemektedir.

TRC1 bölgesinde yer alan Gaziantep, Adıyaman ve Kilis illerinin rekabetçilik endeksindeki gelişimi ve sıralaması aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir.

Gaziantep:

İller arası Rekabetçilik Endeksi 2009-2010 sonuçlarına göre en rekabetçi 17. il olan Gaziantep; 2010-2011 sonuçlarına göre 3 basamak yükselerek 14. sırada yer almıştır. 2011-2012 sonuçlarına göre tekrar 17. sıraya gerilemiştir. 2012-2013 sonuçlarına göre 2 basamak ilerleyen il 15. sıraya yükselmiş ve 2013-2014 döneminde 2 basamak daha yükselerek 13. sırada yer almıştır.

² "Assessing Regional Competitiveness in Turkey", Boosting Regional Competitiveness in Turkey, OECD September 2016

2013-2014 döneminde alt endeksi oluşturan sıralamalar dikkate alındığında ise beşeri sermaye alt endeksinde 47., yenilikçilik alt endeksinde 12., üretim ve ticaret alt endeksinde 9., yaşanabilirlik alt endeksinde ise 15. sırayı almıştır.

Adıyaman:

İller arası Rekabetçilik Endeksi 2009-2010 sonuçlarına göre en rekabetçi 71. il olan Adıyaman; 2010-2011 döneminde de sırasını koruyarak 71. sırada yer almıştır. 2011-2012 sonuçlarına göre 2 basamak gerileyerek 73. sıraya düşen il, 2012-2013 sonuçlarına göre 4 basamak yükselerek 69. sırada yer almıştır. 2013-2014 döneminde 4 basamak daha ilerleyerek 65. sırada yer almıştır. 2013-2014 döneminde alt endeksi oluşturan sıralamalar dikkate alındığında ise beşeri sermaye alt endeksinde 70., yenilikçilik alt endeksinde 52., üretim ve ticaret alt endeksinde 55., yaşanabilirlik alt endeksinde ise 67. sırayı almıştır.

Kilis:

İller arası Rekabetçilik Endeksi 2009-2010 sonuçlarına göre en rekabetçi 68. il olan Kilis; 2010-2011 döneminde 1 basamak yükselerek 67. sırada yer almıştır. 2011-2012 sonuçlarına göre 3 basamak gerileyerek 70. sırada yer alan il, 2012-2013 sonuçlarında 3 basamak ilerleyerek tekrar 68. sıraya yükselmiştir. 2013-2014 döneminde 1 basamak düşen il, 68. sırada yer almıştır. 2013-2014 döneminde alt endeksi oluşturan sıralamalar dikkate alındığında ise beşeri sermaye alt endeksinde 71., yenilikçilik alt endeksinde 58., üretim ve ticaret alt endeksinde 43, yaşanabilirlik alt endeksinde ise 63. sırayı almıştır.

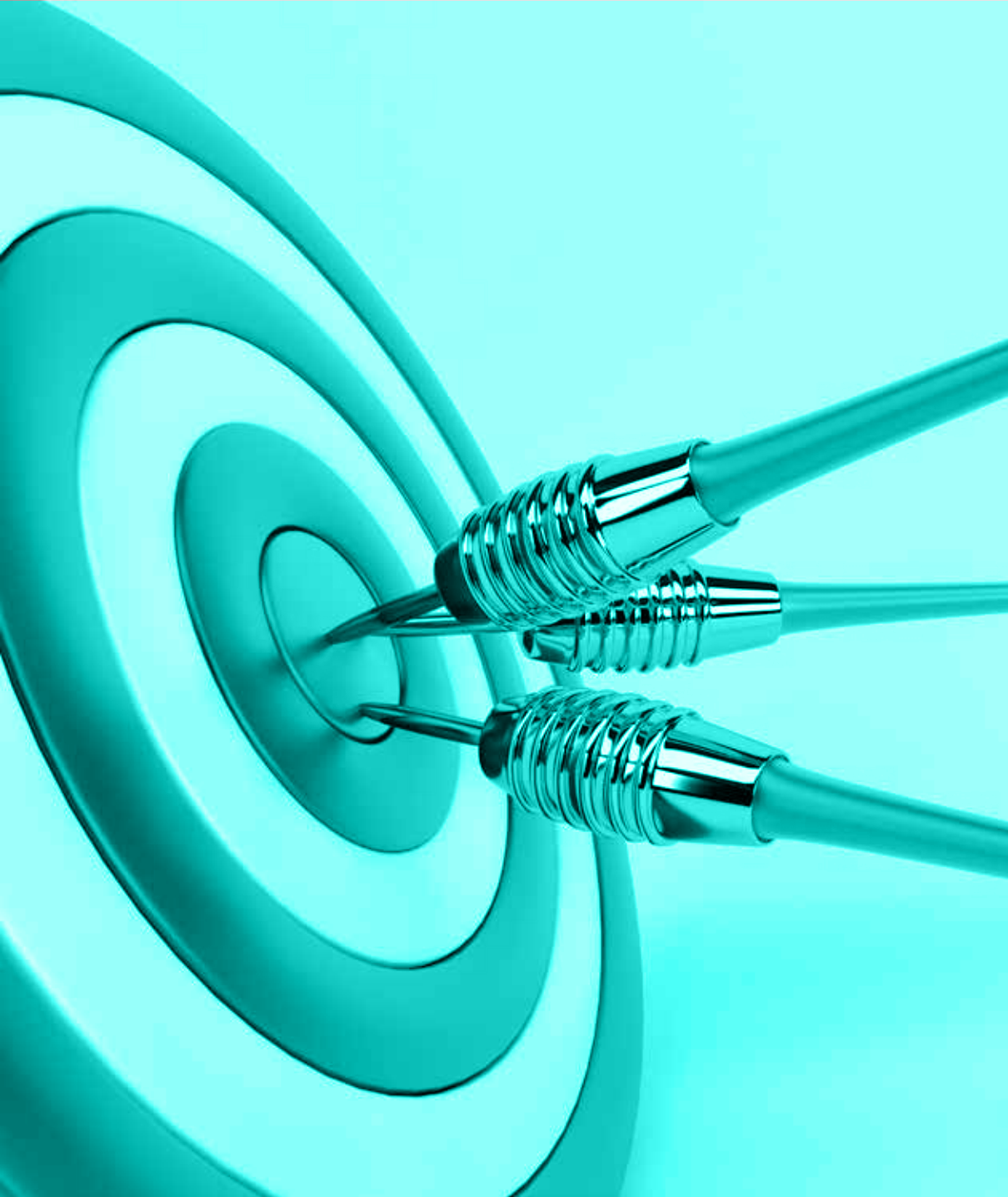
Tablo 6: Yıllar İtibariyle Rekabet Edebilirlik Genel Endeks Sıralaması

İl	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
İstanbul	1	1	1	1	1
Ankara	2	2	2	2	2
İzmir	3	3	3	3	3
Gaziantep	17	14	17	15	13
Adıyaman	71	71	73	69	65
Kilis	68	67	70	67	68

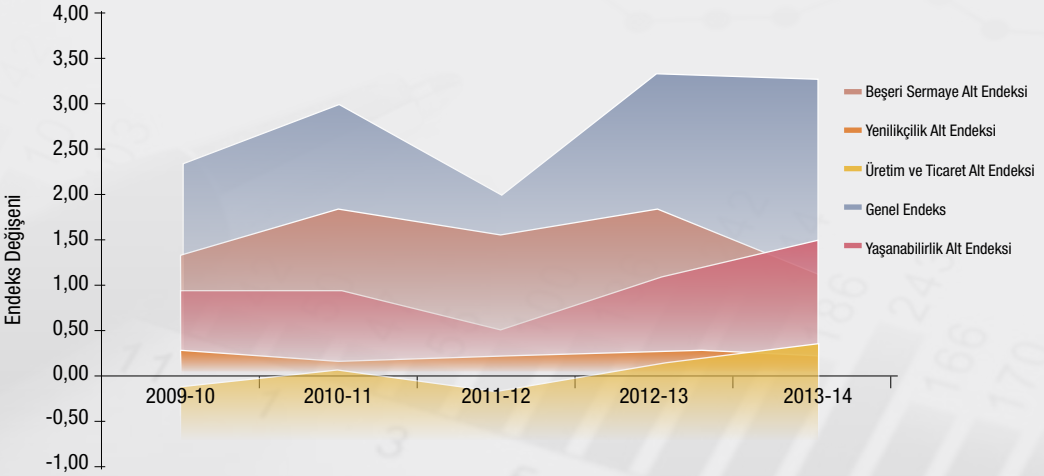
Kaynak: İller arası Rekabetçilik Endeksi, URAK

Aşağıdaki grafikte dikkati çeken noktalar;

- Beşeri sermaye alt indeksinin düşmesi,
- Üretim ve ticaret endeksinin 2012 yılından itibaren yükselme eğilimine girmesi,
- Yaşanabilirlik endeksinin de bu paralelde yükseliş eğiliminde olmasıdır.

Şekil 2: Kilis İlinin Endeks Değerlerinin Yıllara Göre Değişimi

Kaynak: İller arası Rekabetçilik Endeksi, URAK

1.7. Mevcut Teşvik Sistemi ile İller Arası Rekabetçilik Endeksinin Karşılaştırılması

URAK tarafından hazırlanan aşağıdaki tabloda, Kilis dahil bazı illerin rekabetçilik endeksinde alt sıralarda olmasına rağmen teşvik bölgesinde bir basamak daha yukarıda oldukları görülmektedir. Bu illerin 19 Haziran 2012 tarihli resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 212/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın imkânlarından yeterince yararlanamamasına neden olmaktadır.

Tablo 7: Mevcut Teşvik Sistemi ile İller Arası Rekabetçilik Endeksinin Karşılaştırılması (2013-2014)

İller	İlin Endeks Sıralaması	İlin Yatırım Teşvik Uygulama Bölgesi	İller	İlin Endeks Sıralaması	İlin Yatırım Teşvik Uygulama Bölgesi
İstanbul	1	1	Çorum	42	4
Ankara	2	1	Amasya	43	4
İzmir	3	1	Gümüşhane	44	5
Bursa	4	1	Kahramanmaraş	45	5
Kocaeli	5	1	Kastamonu	46	4
Konya	6	2	Afyonkarahisar	47	4
Kayseri	7	2	Tokat	48	5
Eskişehir	8	1	Kırşehir	49	4
Antalya	9	1	Ordu	50	5

İller	İlin Endeks Sıralaması	İlin Yatırım Teşvik Uygulama Bölgesi	İller	İlin Endeks Sıralaması	İlin Yatırım Teşvik Uygulama Bölgesi
Sakarya	10	2	Aksaray	51	5
Tekirdağ	11	2	Giresun	52	5
Manisa	12	3	Tunceli	53	5
Gaziantep	13	3	Artvin	54	4
Adana	14	2	Kırıkkale	55	4
Denizli	15	2	Nevşehir	56	4
Mersin	16	3	Erzincan	57	4
Aydın	17	2	Bayburt	58	5
Trabzon	18	3	Bartın	59	4
Muğla	19	1	Niğde	60	5
Samsun	20	3	Sinop	61	5
Yalova	21	2	Yozgat	62	5
Kütahya	22	4	Diyarbakır	63	6
Bolu	23	2	Çankırı	64	5
Isparta	24	2	Adıyaman	65	5
Edirne	25	2	Ardahan	66	6
Çanakkale*	26	2	Bingöl	67	6
Rize	27	4	Kilis	68	5
Düzce	28	4	Kars	69	6
Karabük	29	3	Osmaniye	70	5
Balıkesir	30	3	İğdır	71	6
Elazığ	31	4	Şanlıurfa	72	6
Malatya	32	4	Van	73	6
Kırklareli	33	2	Ağrı	74	6
Bilecik	34	3	Bitlis	75	6
Sivas	35	4	Mardin	76	6
Zonguldak	36	3	Hakkâri	77	6
Burdur	37	3	Muş	78	6
Hatay	38	4	Batman	79	6
Karaman	39	3	Siirt	80	6
Erzurum	40	5	Şırnak	81	6
Uşak	41	3			

(*): Çanakkale ilinin Bozcaada ve Gökçeada ilçeleri 6. bölgede yer almaktadır.

Kaynak: İllerarası Rekabetçilik Endeksi, URAK

1.8. Suriyeli Göçmenlerin Kilis İline Sosyal ve Ekonomik Etkileri³

Türkiye, Suriye'ye komşu ülkeler arasında en fazla Suriyeli ağırlayan ülkedir. İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün "2016 Türkiye Göç Raporu"na göre

³ ORSAM ve TESEV iş birliğiyle hazırlanan "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri – Ocak 2015" raporundan yararlanılmıştır.

Türkiye’de 2.834.441 Suriyeli göçmen barındırmaktadır. İçişleri Bakanlığı’nın verilerine göre 9.11.2017 tarihi itibarıyla bu sayı 3,3 milyona ulaşmıştır. Verilere göre Suriyeli göçmenler toplam nüfusun %3,6’sına denk gelmektedir.

2016 yılsonu itibarıyla Suriyeli göçmenlerin nüfusa nazaran en yoğun olduğu il Kilis’tir. Kilis’te yaşayan 122.327 Suriyeli göçmen, nüfusun %93,50’sini oluşturuyor (9.11.2017 itibarıyla 130.923’e yükselerek mevcut nüfusa ulaşmıştır). Kilis’i %24,38 ile Hatay, %20,90 ile Şanlıurfa, %16,11 ile Gaziantep izlemektedir.

İstanbul sayı olarak en fazla Suriyeli göçmenin yaşadığı ildir. Kentte 438.861 Suriyeli göçmen yaşamaktadır. İstanbul’u sırasıyla 405.511 Suriyeli göçmen ile Şanlıurfa, 379.141 göçmen ile Hatay, 318.078 göçmen ile Gaziantep izlemektedir.

Türkiye’de bulunan Suriyelilerden kamplarda yaşayanların büyük kısmı, refah ve sosyal imkânlar açısından kamp dışındakilere göre iyi durumdadır. Buna karşın sığınmacıların yaklaşık %85’lik kısmı kamp dışında yaşamaktadır. Dolayısıyla Türkiye’deki Suriyelilerin karşı karşıya kaldığı sorunların esas boyutunu kamp dışında, şehir merkezlerinde yaşayanlar oluşturmaktadır. Şehirlerde yaşayan sığınmacıların Türkiye toplumuna uyumunda birçok sorun yaşanmaktadır. Öncelikle kısa süreli ve geçici bir durum olarak görülen bu göç dalgası, gün geçtikçe kalıcı bir hâl almaktadır. Bu durum göç eden ve göçü kabul eden insanların psikolojilerini ve tepkilerini kaçınılmaz olarak etkilemektedir.

Türkiye’deki Suriyeliler ilk aşamada sadece sınır illerinde ikamet ederken, zaman içinde ülkenin büyük kısmına dağılmıştır. İçişleri Bakanlığı’nın verilerine göre Türkiye’de sadece 8 ilde Suriyeli yaşamamaktadır. Ancak yine de sığınmacıların önemli bir kısmı, bazı büyük şehirler göz ardı edilecek olursa, Kilis’in de içinde bulunduğu sınır illerinde yoğunlaşmıştır. Kilis, Türkiye’de kendi nüfusu kadar sığınmacı barındıran tek şehirdir. Bu durumun sınır illeri başta olmak üzere Türkiye genelinde etkilerinin olması kaçınılmazdır. Bu etkileri toplumsal, ekonomik, siyasi, güvenlik ve temel hizmetler üzerindeki etkiler şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

Şehirde farklı dil ve kültüre sahip iki toplumun kısa süre içinde bir arada yaşamak durumunda kalmasının yarattığı bazı sıkıntılar görülmektedir.

Kilis ekonomik açıdan bakıldığında da Suriye krizinden ciddi anlamda olumsuz etkilenmiştir. Suriyelilerin Kilis’e ekonomik açıdan olumlu katkısı ise sınırlıdır. Sığınmacılar arasında iyi imkânlara sahip olanlar çok az sayıdadır. Kilis’te yatırım için yer alan sadece bir Suriyeli iş adamı bulunmaktadır. Dolayısıyla şehirdeki ekonomiye katkılanı sınırlıdır. Suriyelilerin bir kısmı ilk geldiklerinde bir miktar para getirmiş, ancak bu kısa sürede tükenmiştir.

Kilis’te bir diğer sıkıntı şehrin altyapısının 80.000 nüfusa göre planlanmış olmasıdır. Mevcut altyapı 260.000 kişi tarafından kullanılmaktadır. Dolayısıyla şehir başta sağlık olmak

üzere su temini, çöp toplama, trafik gibi temel belediyeçilik hizmetleri konusunda ağır bir yük altındadır. Belediye, merkezi bütçeden 80.000 nüfusa göre pay alırken 260.000 kişiye hizmet vermek durumundadır. Hastanelerin kapasitesini aşması ve hastanelerde tam bir savaş hastanesi görüntüsünün hâkim olması sağlık hizmeti alamamanın ötesinde psikolojik sorunlara yol açmaktadır. Kilis halkı bu açıdan Suriye iç savaşının kendi içine taşıdığı hissine kapılmış durumdadır.

Kiraların artması, bozuk yapılaşma, farklı yaşam tarzı ve kültürün yarattığı tepki gibi sorunların hepsi Kilis'te mevcuttur. Tüm bu nedenlerle en riskli şehrin Kilis olduğunu söylemek mümkündür. Bunun işaretleri de yaşanmaktadır.

Göçmen nüfusun yoğun olduğu yerlerde, Suriyeli girişimcilerin bölge ekonomisine katkı sağladığı görülmektedir. 2014 yılında Türkiye'de Suriyeli ortaklarla açılan toplam şirket sayısı 1.256 olup, bunun 559'u İstanbul'da, 222'si Gaziantep'te, 223'ü Mersin'de bulunmaktadır. Kilis'te açılan şirket sayısı 56 iken, Adıyaman'da sıfırdır⁴.

Diğer taraftan Gaziantep Ticaret Odası için WYG Türkiye firması tarafından 2016 yılında hazırlanan "Yeni İş Alanları ve İstihdam Olanakları Yaratmaya Yönelik Fizibilite Raporu"⁵nda çerçevesinde yapılan anket çalışmasında Gaziantep'te işverenler özetle; maliyetlerin düşük olması nedeniyle özellikle Suriyeli göçmenler lehine kayıt dışı istihdamın yüksek olduğunu, vasıfsız olan Türk vatandaşlarının mevcut açık işi beğenmediklerini, masa başı ve prestijli iş istediklerini, çalışanlar ile ilgili yeterlilik sorunu yaşamadıklarını ancak niteliklerinin usta-çırak ilişkisi veya kısa pratik eğitimler aracılığıyla artırılabilirliğini, ayrıca sektörlerin mevcut eleman açığının ve ihtiyaçlarının doğru tespit edilmesi ve gerekli eğitimlerin sağlanması konusundaki büyük eksiklik ve pratik yapma imkânının eğitim anlamında yeterli olarak tanınmıyor olmasının da kalifiye eleman bulabilmeyi güçleştirdiğini belirtmişlerdir. Her ne kadar bu tespitler Gaziantep için yapılmış ise de buna benzer sorunlar komşu il Kilis'te düzenlenen Ekonomi Çalıştayı'nda Kilisli işverenler tarafından da dile getirilmiştir. Ancak bazı işverenler, kayıt dışı ya da düşük ücretle işçi istihdam edenlerin, bu haktan yararlanmayan işverenler lehine haksız rekabet yarattığını ifade etmişlerdir.

İç savaş nedeniyle Suriyelilerin sınır kenti olan Kilis'e göç etmeleri nedeniyle ortaya çıkan toplumsal, ekonomik ve güvenlik ile temel hizmetler üzerindeki etkiler, ilin gelişimini olumlu ve olumsuz yönde etkilemektedir. Bu itibarla, olumsuz etkilerin minimum seviyeye indirilmesi, olumlu etkilerin ise en üst seviyeye çıkarılması yönünde çalışmalar devam etmektedir.

⁴ TEPAV- Göçün Ardından Suriye ile Ticari İlişkiler

⁵ Yeni İş Alanları ve İstihdam Olanakları Yaratmaya Yönelik Fizibilite Raporu – WYG Ankara, 2016"

2. EKONOMİK YAPI

Kilis ili ekonomisi büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Kilis ili arazi dağılımına bakıldığında toplam alan 152.100 hektar olup; bu toprakların %67,8'ini (105.500 hektar) tarım arazileri, %5,6 (8.592 hektar) çayır ve mera alanı, arazilerin %24,9'luk kısmında ise tahıllar ve diğer bitkisel üretimi yapılmaktadır.

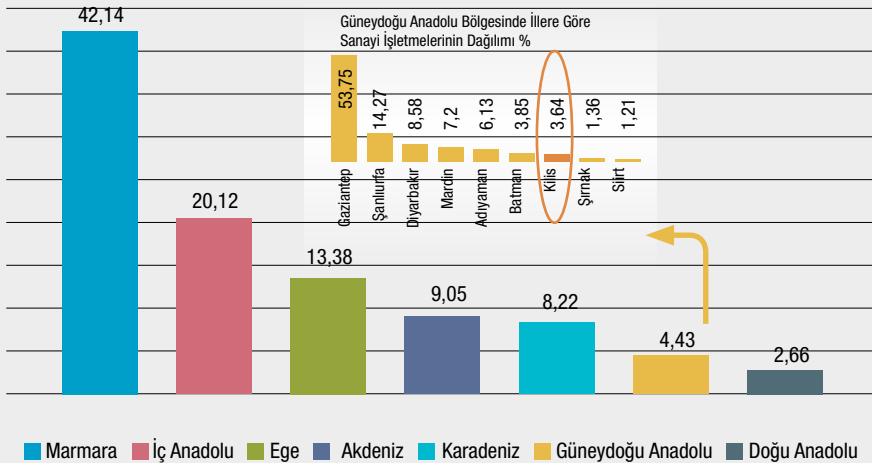
Kilis'te ağırlıklı sektör grubu dokuma, giyim, gıda, plastik ve kimya sanayi olan 1 adet Organize Sanayi Bölgesi ve genelde oto tamir işleri, marangozlar mobilyacıardan oluşan 1 adet de Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur. Ayrıca Kilis Polateli Şahinbey Tekstil İhtisas Organize Sanayi Bölgesi çalışmaları devam etmektedir. Kilis geleneksel el sanatları olarak bakıldığında ise yorgan, yemeni ve çeyiz işletmeleri bulunmaktadır. Markalaşma konusunda ulusal olarak adını duyurabilmiş çok az işletme bulunmaktadır.

2.1. İmalat Sanayi

Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %42,14'ü Marmara, %20,12'si İç Anadolu, %13,38'i Ege, %9,05'i Akdeniz, %8,22'si, Karadeniz , %4,43'ü Güneydoğu Anadolu, %2,66'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Kilis ili, sanayi işletmesi sayısı bakımından %3,64'lük bir oran ile yedinci sırada yer almaktadır. Şırnak %1,36 ve Siirt %1,21 payla Kilis'in gerisinde kalmıştır. Bölgede en yüksek payı %53,75 ile Gaziantep, %14,27 ile Şanlıurfa ve %8,58 ile Diyarbakır almaktadır.

Şekil 3: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

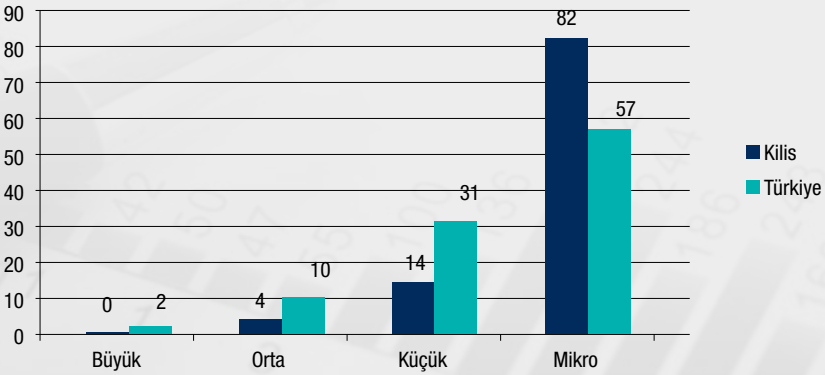

Kaynak: 81 İl Sanayi Durum Raporu (2015), BSTB

OECD'nin bir proje kapsamında hazırladığı raporda⁶, TRC1 bölgesinde imalat sektörünün Türkiye ortalamalarının üzerinde olduğu vurgulanmış, temel metaller, makine ve ekipmanları, kimya dinamik sektörler olarak belirtilmiştir.

Kilis ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, **%83'ü mikro, %14'ü küçük, %4'ü orta ölçekli** işletmelerdir.

Şekil 4: Kilis İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

Kaynak: 81 İli Sanayi Durum Raporu (2015), BSTB

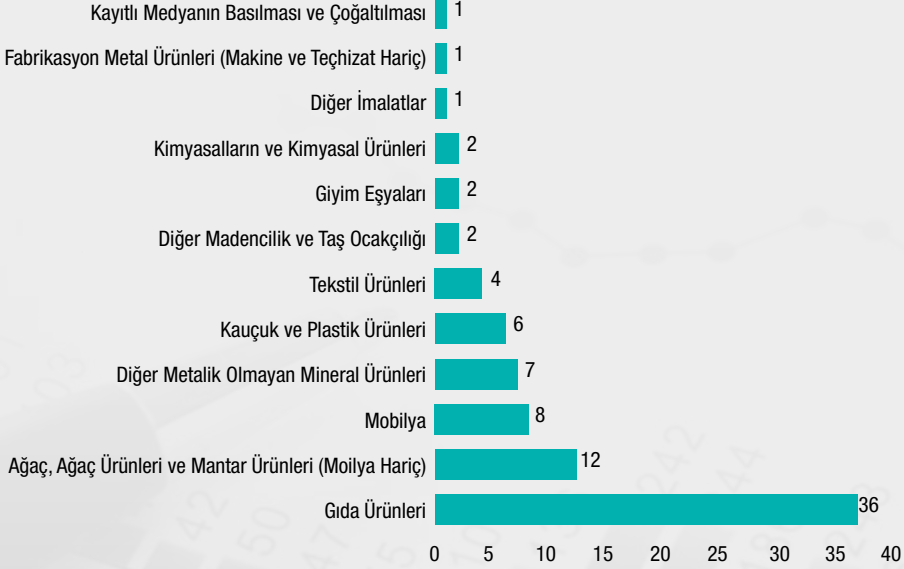
Kilis ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada **%36** ile **gıda ürünleri**, ikinci sırada **%12** ile **ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri (mobilya hariç)** ve üçüncü sırada ise **%8** ile **mobilya** yer almaktadır.

Kilis ilinde sanayi işletmeleri içerisinde **%36** ile en fazla payı alan gıda sektöründe talebi karşılamaya yönelik yatırımlar arasında ön plana çıkmaktadır. Gıda sektöründe ağırlıklı olarak;

- Organize Sanayi Bölgesinde küçük çaplı pekmez ve reçel, il içerisinde ise pekmez ve tahin imalatı yapan küçük çaplı üretim tesisleri faaliyet göstermektedir.
- İlde küçük ölçekli ham zeytinyağı fabrikaları bulunmakta ve son yıllarda organik zeytinyağı üretimi yapılmaktadır.
- Kırmızı pul biber, toz biber, biber salçası ve domates salçası gibi ürünlerin imalatı gerçekleştirilmektedir,
- Süt ve süt ürünleri yönünden Kilis keçisinin süt verimi yüksek olduğundan ilin süt ihtiyacı önemli oranda karşılanmakta ve bir miktarı da çevre illere satılmaktadır.

⁶ "An Introduction to the Economic Structure of Turkey's Regions", Boosting Regional Competitiveness in Turkey, OECD Report, September 2016

Şekil 5: Kilis İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (%)

2.2. Çalışan Sayısı

Kilis'te 2016 yılı itibariyle sosyal güvenlik kapsamında aktif çalışan kişi sayısı toplamı 28.896 olup, bunun 17.176'sı 4/a (SSK'lılar), 5.775'i 4/b (tarımda çalışanlar da dâhil olmak üzere Bağ-Kur'lular), 6.035'i ise 4/c kapsamında çalışanlardır (Memurlar). İlin ekonomik faaliyet olarak hangi sektörlerde yoğunlaştığı ve istihdam yarattığı konusunda önemli ipuçları veren 4/a kapsamındaki aktif sigortalılar içerisinde yer alan 15.395 zorunlu sigortalının (geri kalan zorunlu sigortalılar 1.781 kişi olup çırak, tarım, kısmi süreli ve yurtdışı topluluk sigortalılarından oluşmaktadır) NACE REV.2 Sınıflandırmasına göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablodan da görüleceği üzere en çok istihdam sağlayan sektör, 3.275 kişiyle "Bina ve Çevre Düzenleme Faaliyetleri" olup, onu 2.238 kişiyle "Eğitim" ve 1.610 kişiyle de "Bina Dışı Yapıların İnşaatı" izlemektedir. En çok işyeri sayısı ise 239 işyeriyle "Perakende Ticaret" sektörü olurken, bu faaliyet alanında istihdam edilen sigortalı sayısı ise 747 olup, sıralamada altıncı sırada yer almaktadır.

Ekonomisi büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayanan Kilis'te "Gıda Ürünleri İmalatı"nda sadece 74 işyeri bulunmakta ve toplam 288 kişi istihdam edilmektedir.

Tablo 8: Kilis - 4/a Kapsamındaki İlk 10'da Yeralan İşyeri ve Zorunlu Sigortalı Sayılarının Faaliyet Gruplarına Göre Dağılımı (2016)

Faaliyet Kodu	Faaliyet Grupları	İşyeri Sayısı	Sigortalı Sayısı
81	Bina ve Çevre Düzenleme Faaliyetleri	83	3.275
85	Eğitim	116	2.238
42	Bina Dışı Yapıların İnşaatı	34	1.610
41	Bina İnşaatı	121	1.236
49	Kara Taşıma ve Boru Hattı Taşıma	146	811
47	Perakende Tic. (Mot.Taş.Onar.Hariç)	239	747
80	Güvenlik ve Soruşturma Faa.	40	677
82	Büro Yönetimi, Büro Desteği Faa.	49	306
10	Gıda Ürünleri İmalatı	74	288
94	Üye Olunan Kuruluş Faa.	24	285
	Diğer Faaliyet Grupları	581	3.922
	Toplam	1.507	15.395

Kaynak: SGK Verileri

2.3. Tarım ve Hayvancılık

2.3.1. Tarımsal Üretim ve Hayvancılık

Türkiye'de 2016 yılı itibarıyla, istihdam edilenlerin sektörel dağılımına bakıldığında, ilk sırayı %53,7 ile hizmetler sektörü, %26,8 ile sanayi ve %19,5 ile de tarım sektörünün aldığı görülmektedir. TRC1 Bölgesi'nde ise ilk sırayı %54,1 ile hizmetler, %32,8 ile sanayi ve %13,1 ile de tarım sektörünün aldığı görülmektedir.

2016 yılı itibarıyla tüketim türüne göre elektrik kullanımının dağılımına bakıldığında tarımın, Kilis ekonomisi açısından Türkiye ve TRC1 Bölgesine göre daha ağırlıklı olduğu görülmektedir. Türkiye elektrik tüketiminin %2,9'u tarımsal sulamada kullanılırken, TRC1 Bölgesi'nde %1,7, Kilis'te ise %7,2 olarak gerçekleşmiştir.

TÜİK verilerine göre 2016 yılı itibarıyla; toplam tarım alanı 1.046.018 dekar olup (2015 yılı 1.050.447 dekar), Kilis ili yüzölçümünün %72'sine tekabül etmektedir. Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı arazi varlığı ise 2015 yılı itibarıyla 585.925 dekar olup çiftçi sayısı 7.955 kişidir.

Tarla Ürünleri Verileri

2016 yılında 425.012 dekada (2015 yılı 422.376 dekar) toplam 143 bin ton (2015 yılı 213 bin ton) tarla bitkileri üretimi elde edilmiştir. 2016 yılında en fazla üretim 81,4 bin ton üretimle silajlık mısırdaki gerçekleşmiş olup, onu 27,6 bin tonla buğday (2015 yılı 79 bin ton) izlemiştir. Gerek toplam üretimde ve gerekse buğday üretiminde 2015 yılına göre 2016 yılında önemli oranda gerileme olmuştur.

Tablo 9: Kilis Tarla Ürünleri Üretimi

Ürün Adı	2002 Üretim (bin ton)	2015 Üretim (bin ton)	2016 Üretim (bin ton)
Buğday	45,1	79,0	27,6
Mısır (Hâsıl-Silajlık)		64,3	81,4
Arpa	34,8	38,7	7,0
Mısır (dane)	1,7	16,9	18,9
Yeşil Ot	0,8	7,3	5,2

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı – Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi

Meyvecilik Verileri

2016 yılında 497.647 dekada (2015 yılı 517.475 dekar) toplam 141 bin ton (2015 yılı 172 bin ton) meyve üretimi elde edilmiş olup gerek üretim alanında ve gerekse üretim miktarında 2015 yılına göre azalma olmuştur. Kilis İlinde meyve üretiminde en önemli payı üzüm almakta olup, onu zeytin ve kırmızı biber izlemektedir.

Tablo 10: Kilis Meyve Üretimi

Ürün Adı	2002 Üretim (bin ton)	2015 Üretim (bin ton)	2016 Üretim (bin ton)
Üzüm	42,8	89,1	91,7
Zeytin	24,8	43,7	21,4
Kırmızı Biber	1,8	24,6	17,2
Nar	0,3	9,7	6,6
Antep Fıstığı	0,7	2,3	2,2

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı – Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi

Sebze Üretim Verileri

2016 yılında 63.824 dekarlık (2015 yılında 66.258 dekar) alanda toplam 165 bin ton (2015 yılı 183 bin ton) sebze üretimi elde edilmiş olup gerek üretim alanında ve gerekse üretim miktarında 2015 yılına göre azalma olmuştur. Kilis İlinde sebze üretiminde en önemli payı biber ve domates almaktadır.

Tablo 11: Kilis Sebze Ürünleri Üretimi

Ürün Adı	2002 Üretim (bin ton)	2015 Üretim (bin ton)	2016 Üretim (bin ton)
Biber	64,0	61,2	75,2
Domates	27,6	43,1	28,9
Hıyar	4,9	19,3	11,2
Soğan (Kuru)	---	16,9	9,3
Karpuz	62,8	14,2	12,9

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı – Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi

Hayvan Varlığı Verileri

2002 yılında 4.150 olan büyükbaş hayvan sayısı, 2016 yılında 10.561'e yükselmiştir. Küçükbaş hayvan sayısı ise 2002 yılında 134.050 adet iken 2016 yılında 295.666 âdete yükselmiştir.

Tablo 12: Kilis Büyükbaş Hayvan Sayısı

Büyükbaş	2002 (baş)	2015 (baş)	2016 (baş)
Sığır (Kültür)	255	4.531	4.641
Sığır (Melez)	3.480	5.756	5.920
Sığır (Yerli)	415	0	0
Sığır Toplam	4.150	10.287	10.561
Manda	0	0	11
Genel Toplam	4150	10.287	10.572

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı – Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi

Tablo 13: Kilis Küçükbaş Hayvan Sayısı

Küçükbaş	2002 (baş)	2015 (baş)	2016 (baş)
Koyun (Merinos)	0	0	0
Koyun (Yerli)	77.169	200.730	176.170
Keçi (Kıl)	56.881	121.366	119.496
Keçi (Tiftik)	0	0	0
Toplam	134.050	322.096	295.666

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı – Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi

2.3.2. Tarım ve Tarıma Dayalı Sanayi

Ekonomisi tarım ve hayvancılık ağırlıklı olan ilde, "Kilis İli Yatırım Rehberi" verilerine göre 295 işletme, tarım ve tarıma dayalı sanayide faaliyet göstermektedir. Bu işletmelerin 133'ü unlu mamuller üretimiyle iştigal etmektedirler. İlde meyve üretiminde en önemli payı alan zeytinle ilgili 7 zeytinyağı işletmesi bulunmaktadır. Üzüm, nar gibi ürünlerin işlendiği meyve-sebze işleme-paketleme alanında 14, kırmızıbiber üretiminin yer aldığı baharat işleme sektöründe ise 18 işletme bulunmaktadır. Sektörlere göre faaliyet gösteren işletme sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Kilis'in sahip olduğu tarımsal üretim ve hayvancılık potansiyeli dikkate alındığında, aşağıdaki tabloda belirtilen alanların yatırım için uygun alanlar olduğu ifade edilmiştir.

Tablo 14: Tarım ve Tarıma Dayalı Sanayi İşletme Sayısı

Konu	Sayı	Konu	Sayı
Süt ve Süt Ürünleri	3	Ekmek ve Ekmek Çeşitleri Üretimi	11
Et ve Et Ürünleri	2	Yumurta Paketleme	2
Meyve-Sebze İşleme-Paketleme	14	Hazır Yemek, Tabldot Yemek	5
Hububat ve Bakliyat Üretimi	1	Hazır Çorba ve Bulyon, Puding, Toz Karışımlar, Mayonez, Sos vb.	1
Katı ve Sıvı Bitkisel Yağ	1	Kuruyemiş ve Çerezler	9
Zeytinyağı	7	Baharat İşleme	18
Konserve ve Salça	1	Alkolsüz İçecekler	3
Pastacılık Ürünleri Üretimi	16	Bal, Polen, Arı Sütü ve Temel Petek Üretimi ve Ambalajma	1
Bisküvi, Çikolata, Kakaolu ve Benzeri Ürünler	3	Gıda ile Temas Eden Maddeler	2
Un Üretimi	1	Yem	13
Unlu Mamuller Üretimi	133	Diğer	48

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı – Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi

Tablo 15: Kilis'te Tarımsal Yatırım İçin Uygun Sektörler ve Alanlar

Sektör Adı	Yatırım Alanı
Zeytinyağı Ürünleri İşleme ve Paketleme	Kilis bölge zeytin üretiminde ilk sırada yer almaktadır ve organik zeytin üretimi yapılmaktadır. Zeytinyağı yanında sabun üretimi gibi talebi fazla fakat üretimi az olan ürünlerin üretimi için uygundur.
Meyve Suyu Üretimi ve Paketleme	İlde zeytinyağı üretimi yanı sıra bağcılıkta ön sıralardadır. Ancak ilde bu potansiyeli değerlendirecek işletmelerin olmayışı yapılacak olan yatırımların rantabilitesini yükseltmektedir.
Organik Tarım ve İyi Tarım Projesi	Kilis organik zeytin, antepfıstığı, süt ve yumurta üretiminin artış gösterdiği bir il konumundadır. Ayrıca bu ürünlere yönelik üretim ve tüketim bilinci giderek artmaktadır.
Yenilenebilir Enerji Kaynağı ve Tarımda Kullanım	Kilis doğal enerji kaynaklarından güneş enerjisi bakımından oldukça avantajlı konumdadır. Güneş enerjisinden elektrik üretim tesislerinin kurulması, tarıma dayalı sanayi yatırımlarının enerji ihtiyacının karşılanmasına yönelik yatırımlara destek verilmesi, Kilis'te özellikle güneş enerjisi kullanılarak sulama yapılması veya seraların ısıtılması iklimin de etkisi ile mümkün olmaktadır.
Un ve Unlu Mamuller	İlde bu tür ürünleri tüketme eğilimi fazladır. Kalifiye eleman bulma kolaylığının yanı sıra hammadde ihtiyacının kolaylıkla sağlanabildiği bir il konumundadır.
Büyükbaş ve Küçükbaş Süt ve Besi Hayvancılığı	İlde özellikle büyükbaş ve küçükbaş besi hayvancılığı yatırımı konusunda yoğun talep olmaktadır. Süt ve damızlık hayvancılık yatırımlarında ilerleme kaydetmektedir.
Modern Seracılık	İlin fenolojisi ve iklim yapısı, çiftçi istekleri, modern seracılık yatırımları için potansiyel oluşturmaktadır.

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı – Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi

2.4. Turizm

Kilis ilinde; kültür ve tarih turizmi, inanç turizmi, av turizmi ve eko turizm potansiyeli bulunmaktadır. Kilis ve çevresinde yapılan arkeolojik kazılar ve yüzey araştırmalarına göre Kilis coğrafyasında, 31 höyük, 4 ören yeri olmak üzere toplam 42 adet arkeolojik sit alanı; 40 adet dinsel amaçlı, 20 adet toplumsal amaçlı, bir adet askeri amaçlı kullanımın varlığı yanında; tarihsel kent dokusunun egemen olduğu ve kentsel sit olarak tescil edilen alanda 252 konut olmak üzere, toplam 365 adet taşınmaz kültür varlığının bulunması, İlin tarihi, turistik ve kültürel miras açısından zenginliğinin bir göstergesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Geleneksel olarak turizm denince akla gelen deniz-kum-güneş gibi bu üç unsur dışında kültür ve inanç turizmi potansiyeli açısından Kilis bir açık hava müzesi konumundadır. Arkeolojik ve Etnoğrafik eserlerin sergilendiği Kilis Müzesi, Ravanda Kalesi, Oylum Höyüğü, tarihi camiler, türbeler, çeşmeler, hamamlar bulunmaktadır. Ayrıca çok sayıda doğal güzellikleri (Karataş Parkı, Akpınar, Söğütlüdere, Hisar Çamlığı Tabiat Parkı, Seve Barajı vb.) anıt ağaçları, geleneksel el sanatları ve zengin bir mutfağı bulunmaktadır.

Kilis, av ve yaban hayatı açısından da önemli zenginliklere sahiptir. Yörenin ormanlık ve dağlık alanları av ve yaban yaşamı yönünden oldukça zengin olup, bu alanlarda; yaban domuzu, kurt, çakal, tilki, tavşan, karga, kuyruksüren, keklük (kınalı keklük, kum keklığı), bildircin, üveyik, ördek, kaz, su çulluğu, kaya güvercin, bağirtlak, kıl kıvrık gibi türler yaşamaktadır.

Kilis'te; Kültür ve Turizm Bakanlığı Belgeli Olea Oteli, İstanbul Oteli, Belediye Belgeli Mer-Tur ve Paris Oteli ile Öğretmen Evi ve Polis Evi olmak üzere 6 adet konaklama tesisi bulunmaktadır. Diğer taraftan az sayıda standartlara uygun restoran bulunmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre Kilis'te bulunan Öncüpınar Sınır Kapısından 2014 yılında 459.757, 2015 yılında 98.830 ve 2016 yılında 55.492 olmak üzere toplam 514.079 yabancı girişi olmuştur. Yabancı çıkışlarına bakıldığında ise 2014 yılında 348.983, 2015 yılında 123.702, 2016 yılında ise 64.905 olmak üzere toplam 537.590 çıkış olmuştur. Suriye'de barış ve güvenliğin sağlanması durumunda bu giriş çıkışların savaştan kaçış değil de turizm amaçlı giriş çıkışlar olacağı düşünüldüğünde önemli bir potansiyelin var olduğu düşünülmektedir.

Kilis'in turizm pastasından hak ettiği payı alabilmesi için sahip olduğu tarihi, kültürel, inanç, av ve eko turizm özelliklerini öne çıkaracak şekilde turizm firmalarıyla işbirliğine girilmesi, Gaziantep ve Adıyaman'a düzenlenen turlara Kilis'in de dahil edilmesi yönünde çalışmalar yapılması olumlu etkiler yaratacaktır.

2.5. Ticaret Yapısı

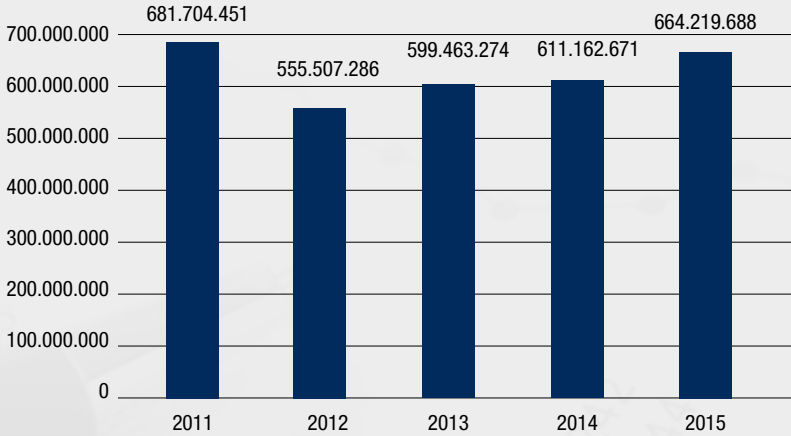
Kilis'in ticareti ele alındığında özellikle Suriye ile komşu olmanın getirdiği ticari avantaj Suriye'deki iç savaşa kadar çok iyi kullanılmıştır. Ancak iç savaş, ticareti oldukça olumsuz etkilemiş ve bu durum bölge ekonomisine negatif etki yapmıştır.

Kilis ili tarım ve hayvancılığa dayanan sektörleriyle öne çıkmaktadır. Zeytin, zeytinyağı, üzüm, biber, bulgur, un, süt ürünleri imalatı ve ticareti ön plana çıkmaktadır. Son zamanlarda üzüm, zeytin ve zeytinyağı üretim ve ticaretine ilgi giderek artmaktadır.

2.5.1. Kilis İli Net Satışları

Kilis ile ilgili olumsuz güvenlik algısına rağmen satışlarda yavaş da olsa artış eğilimi ilin ticaret potansiyelini göstermektedir. Bu nedenle yakın coğrafyamızda huzur ortamının kalıcı olarak sağlanması, müteşebbislerin üzerindeki olumsuz havanın hızlı bir şekilde ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirlerin alınması ve il esnafı ile yatırımcı ve sanayicilerin çeşitli teşvik edici unsurlarla desteklenmesi önem arz etmektedir.

Şekil 6: Kilis İli Yıllara Göre Net Satış Gerçekleşmeleri (\$)

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

Kilis ilinde 2015 yılında gerçekleşen satışlarda en büyük paya sahip iller aşağıdaki Tablo'da yer almaktadır. Gaziantep ve İstanbul illerine olan satışlar toplam satışların yaklaşık %57'sidir.

Tablo 16: Kilis İlinin Satış Yaptığı İlk On İl Dağılımı

Sıra No	İl Adı	İl Payı (%)
1	İstanbul	29,15
2	Gaziantep	28,23
3	Ankara	2,51
4	Mersin	2,01
5	Aydın	1,94
6	İzmir	1,57
7	Antalya	1,55
8	Bursa	1,53
9	Kahramanmaraş	1,50
10	Şanlıurfa	1,37

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

Kilis ilinde 2015 yılında gerçekleşen net satışlarda en büyük payı %39,91 ile “Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı” almakta olup, onu %22,66 ile “İmalat Sanayi” ve %15,32 ile “İnşaat” sektörü almaktadır. İmalat sanayi içerisinde ise en büyük payı %20,40 ile “Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı” ve %18,29 ile “Gıda Ürünlerinin İmalatı” almaktadır.

İlde gerçekleşen Brüt Yurt İçi Satışlarda ise %29,15 oran ile İstanbul ilk sırayı alırken, %28,23 oran ile Gaziantep ikinci sırada ve %2,51 oran ile Ankara üçüncü sırada yer almaktadır. Tablodan da görüldüğü üzere Kilis’in yakın komşusu Gaziantep ile yüksek oranda ticari ilişkisi bulunmaktadır.

Tablo 17: Kilis İlinde Faaliyet Gösteren Sektörlerin Net Satış Dağılımı (%)

Ana Sektör Adı	İl Payı (%)	TRC1 Payı (%)
A - Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	0,53	0,02
C – İmalat	22,66	0,04
Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı : %20,40		
Gıda Ürünlerinin İmalatı : %18,29		
İçeceklerin İmalatı : %1,68		
E - Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	0,59	0,10
F - İnşaat	15,32	0,09
G - Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motosikletlerin Onarımı	39,91	0,05
H - Ulaştırma ve Depolama	9,52	0,05
I - Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	0,98	0,02
J - Bilgi ve İletişim	0,34	0,01

Ana Sektör Adı	İl Payı (%)	TRC1 Payı (%)
K - Finans ve Sigorta Faaliyetleri	0,30	0,00
L - Gayrimenkul Faaliyetleri	0,08	0,01
M - Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	0,60	0,00
N - İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	3,20	0,02
P – Eğitim	0,42	0,05
Q - İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	0,37	0,03
Diğer Faaliyetler	0,36	0,02
Toplam	100,00	0,04

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

2.5.2. Kilis İli Dış Ticareti

İhracat

Kilis İli, Türkiye için sınır ticareti açısından önemli bir ihracat potansiyeli taşımaktadır. Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinin birleştiği noktada konumlanması, Mersin ve İskenderun limanlarına olan yakınlığı ve Suriye ile sınır komşusu olmasının sağladığı pek çok avantaja sahiptir. Bu durum yıllar itibarıyla düzenli olarak artan ihracat gerçekleştirmelerinden de görülmektedir. Diğer yandan, Suriye'de yaşanan iç savaş ve Kuzey Irak'la olan sorunlar nedeniyle özellikle geçmiş yıllara göre 2017 yılı ilk 8 aylık ihracatında önemli gerileme olmuştur.

Kilis'ten yapılan ihracat 2014 yılında 45.071.000 \$ iken, 2015 yılında 82.168.000 \$, 2016 yılında 105.204.000 \$, 2017 yılında ise 71.566.568 \$ gerçekleşmiştir. 2014-2017 dönemi boyunca başlıca ihracat kalemlerini; **“giyim eşyası (kürk hariç)”**, **“trikotaj (örme) ürünleri”** ve **“çimento, kireç ve alçı”**, **“başka yerde sınıflandırılmamış tekstil ürünleri”** oluşturmaktadır.

Tablo 18: Kilis'te En fazla İhracat Gerçekleştiren Sektörler ve Yıllar İtibarıyla (\$)

Fasıl Adı	2014	2015	2016	2017*
Çimento, Kireç ve Alçı	18.494.148	21.386.409	7.437.464	12.850.546
Kuyumculuk ve İlgili Maddeler	6.334.902	7.967.542	3.095.366	3.723.975
Giyim Eşyası (Kürk hariç)	3.895.996	12.452.725	24.231.851	4.508.147
Tekstil Elyafından İplik ve Dokunmuş Tekstil	1.716.195	1.734.881	1.854.516	934.074
Sabun, Deterjan, Temizlik, Cilalama Maddeleri; Parfüm, Kozmetik ve Tuvalet Malzemeleri	1.649.619	3.929.255	2.984.783	2.120.430

Fasıl Adı	2014	2015	2016	2017*
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Tekstil Ürünleri	103.396	4.164.655	5.051.062	4.936.427
Trikotaj (Örme) Ürünleri	1.657.670	3.817.812	10.368.761	690.800
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Metal Eşya	257.505	1.508.617	6.491.019	274.105
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Hayvanlar ve Hayvansal Ürünler	71.165	230.986	1.823.009	2.908.905
Mobilya	116.140	3.716.973	5.014.457	406.932

(*): Geçici

Kaynak: TÜİK

İthalat

Kilis'ten yapılan ithalat 2014 yılında 31.255.596 \$ iken, 2015 yılında 41.542.448 \$, 2016 yılında 34.807.640 \$, 2017 yılında ise 29.096.268 \$ gerçekleşmiştir. 2014-2017 dönemi boyunca ithalatı en çok yapılan ürünlerin başlıca ihracat kalemlerini; **“Tahıl ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Bitkisel Ürünler”**, **“Demir-Çelik Dışındaki Ana Metal Sanayi”** ve **“Giyim Eşyası (Kürk Hariç)”** oluşturmaktadır.

Tablo 19: Kilis'te Yıllar İtibariyle En fazla İthalat Yapılan Sektörler (\$)

Fasıl Adı	2014	2015	2016	2017*
Sentetik Kauçuk ve Plastik Hammaddeler	234.044	10.002.534	427.073	589.102
Bitkisel ve Hayvansal Sıvı ve Katı Yağlar	9.901.512	1.886.041	225.268	149.789
Demir-Çelik Dışındaki Ana Metal Sanayi	9.127.505	5.712.928	5.299.750	2.909.750
Tahıl ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Bitkisel Ürünler	3.176.726	9.836.889	7.001.197	12.293.252
Cam ve Cam Ürünleri	2.303.842	1.336.038	756.418	71.301
Takım Tezgâhları	1.232.473	1.197.745	2.926.366	155.033
Giyim Eşyası (Kürk Hariç)	1.124.902	---	2.178.832	6.548.684
Diğer Özel Amaçlı Makineler	1.088.516	254.362	144.862	3.200
Plastik Ürünleri	894.903	730.858	216.629	1.786
Meyveler, Sert Kabuklular, İçecek ve Baharat Bitkileri	474.802	1.642.248	2.380.831	1.721.120
Tekstil Elyafından İplik ve Dokunmuş Tekstil	297.444	437.078	---	1.125
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Tekstil Ürünleri	---	150.017	107.632	2.134.019

(*): Geçici

Kaynak: TÜİK

2.6. Kilis İlinin Yatırım Teşviklerinden Yararlanma Düzeyi

2013-2017 döneminde genel olarak genel teşvik kapsamında Kilis için 53 adet yatırım teşvik belgesi düzenlenmiş olup, bu belgeler kapsamındaki projelerin sabit yatırım tutarının 1.183 milyon TL, sağlanacak istihdamın ise 1.701 kişi olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür. Aynı dönemde Türkiye genelinde düzenlenmiş olan yatırım teşvik belgelerinden %0,002 oranında, sabit yatırım tutarında %0,0022 ve öngörülen istihdamda ise %0,002 pay almıştır.

Tablo 20: Yatırım Teşvik İstatistikleri (2013-2017)

	Belge Sayısı (Adet)	Sabit Yatırım (Milyon TL)	İstihdam (Kişi)
Türkiye	25.498	534.021	842.167
TRC1	1.229	14.680	33.550
Kilis	53	1.183	1.701

Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı

Kilis'te bulunan firmalar için 2013-2017 döneminde verilen yatırım teşvik belgeleri incelendiğinde, tüm dönemlerde gerek belge adedi gerek sabit yatırım tutarı ve gerekse istihdam açısından en büyük payı imalat sanayi almaktadır. Bu dönemlerde Kilis için alınan teşvik belgelerinin %54'ü, toplam sabit yatırım tutarının %91'i ve istihdamın %88'i imalat sanayine aittir. Diğer teşvik belgeleri ise enerji ve hizmetler sektörü için alınmıştır. Bu dönemde ekonomisi büyük ölçüde tarıma ve hayvancılığa dayanmasına rağmen, tarımsal sanayi içerisinde yer alan "Gıda ve İçki" alt sektöründe sadece 6 adet teşvik belgesi alınmış olup, sabit yatırım tutarı 13 milyon TL, istihdam 75 kişi öngörülmüştür. **Hayvancılık sektörüyle ilgili ise herhangi teşvik belgesi alınmamıştır.**

2.7. Kilis İlinde Kurulan ve Kapanan Şirketler

Türkiye, TRC1 Bölgesi ve Kilis ilinde kapanan ve açılan şirketlerle ilgili tablo aşağıda yer almakta olup, tablodan da görüleceği üzere;

- Türkiye'de 2017 yılında, 2016 yılına göre kurulan şirket sayısı %14,4, kooperatif sayısı %18,3, gerçek kişi ticari işletme sayısında ise %5,4 oranında artış olmuştur.
- TRC1 bölgesinde ise 2017 yılında 2016 yılına göre kurulan şirket sayısı %26,4 artarken, Kilis'te %76,2'lik bir artışla Türkiye ve TRC1 Bölgesi ortalamasının çok üstünde gerçekleşmiştir. Aynı dönemlerde kurulan gerçek kişi ticari işletme sayısında TRC1 bölgesinde kayda değer bir değişiklik olmazken, Kilis'te ise %26 oranında artış olmuştur. TRC1 Bölgesinde 2015-2017 yılında kurulan kooperatif sayısında kayda değer bir değişiklik olmamıştır.
- Türkiye'de kapanan şirket sayısı 2015 yılında 12.114 iken 2016 yılında 11.038, 2017 yılında 13.517 olarak gerçekleşmiştir. Kilis'te ise 2015 yılında 6 olan

kapanan şirket sayısı, 2016 yılında 4, 2017 yılında 3 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemlerde kapanan gerçek kişi ticari işletme sayısı ise 2015 yılında 15, 2016 yılında 12 ve 2017 yılında ise artarak 22 şeklinde gerçekleşmiştir.

- Kilis'te 2015 yılında 27, 2016 yılında 10 ve 2017 yılı itibarıyla tamamı limited olmak üzere 28 yabancı sermayeli şirket kurulmuştur. 2017 yılında kurulan 28 yabancı sermayeli şirketin sermaye toplamı 8.860.000 TL iken, ortak olunan şirketlerdeki yerli sermaye toplamı ise 6.092.000 TL'dir. 28 şirketin toplam sermayesine bakıldığında bu şirketlerin küçük ölçekli olduğu görülmektedir. Diğer taraftan yabancı sermayeli şirketlerin hangi ülkelere ait olduğuna dair bilgilere ulaşılamamıştır.
- **2015-2017 dönemi bir arada değerlendirildiğinde Kilis'te 2017 yılında kurulan şirket sayısı 2016 ve 2015 yıllarına göre artış göstermiştir. Ancak gerçek kişi işletme sayısı 2017 yılında 2016'ya göre artarken, 2015 yılına göre ise çok az da olsa gerileme olmuştur. Kapanan şirket sayılarında ise 2015 yılına göre 2017 yılında %50 seviyesinde bir azalış olurken, kapanan gerçek kişi ticari işletme sayısında tam tersine %47'lik bir artış olmuştur.**

Tablo 21: Kilis İli Kurulan ve Kapanan Şirket İstatistikleri

İL ADI	2017 OCAK-ARALIK						2016 OCAK-ARALIK						2015 OCAK-ARALIK											
	KURULAN		TASFİYE		KAPANAN		KURULAN		TASFİYE		KAPANAN		KURULAN		TASFİYE		KAPANAN							
	ŞİRKET	KOOP.	ŞİRKET	KOOP.	ŞİRKET	KOOP.	ŞİRKET	KOOP.	ŞİRKET	KOOP.	ŞİRKET	KOOP.	ŞİRKET	KOOP.	ŞİRKET	KOOP.	ŞİRKET	KOOP.						
	GER. KİŞİ TİC. İŞL.		GER. KİŞİ TİC. İŞL.		GER. KİŞİ TİC. İŞL.		GER. KİŞİ TİC. İŞL.		GER. KİŞİ TİC. İŞL.		GER. KİŞİ TİC. İŞL.		GER. KİŞİ TİC. İŞL.		GER. KİŞİ TİC. İŞL.		GER. KİŞİ TİC. İŞL.							
ADYAMAN	192	8	108	19	3	38	0	34	141	5	131	49	1	39	5	34	215	9	124	29	5	34	3	34
GAZİANTEP	1.811	8	835	128	5	180	8	180	1.461	5	828	140	8	106	12	202	1.504	4	892	118	6	119	7	164
KİLİS	74	0	63	3	2	3	0	22	42	0	50	6	2	4	1	12	69	3	66	2	0	6	1	15
TRC1	2.077	16	1.006	150	10	221	8	236	1.644	10	1.009	195	11	149	18	248	1.788	16	1.082	149	11	159	11	213
DİĞER İLLER	70.794	896	43.232	10.078	861	13.296	1.176	17.769	62.065	761	40.963	12.307	1.452	10.889	1.272	19.362	64.913	905	45.987	12.364	1.567	11.955	1.576	18.848
TOPLAM	72.871	912	44.238	10.228	871	13.517	1.184	18.005	63.709	771	41.972	12.502	1.463	11.038	1.290	19.610	66.701	921	47.069	12.513	1.578	12.114	1.587	19.061

Kaynak: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

2.8. Kilis İçin Belirlenen Hedef Sektörler ve Analizi⁷

Kilis'in kalkınmada öncelikli bölgeler arasında ve 5. Bölge teşvik kapsamında yer alması, bölgede yatırım yapanların KDV istisnası, gümrük muafiyeti, SGK primi işveren hissesi teşviki gibi desteklerinden yararlanması ve İlde gümrük kapısının bulunması (Öncüpinar) yatırımlar açısından önemli avantajlar sağlamaktadır.

Diğer taraftan Kilis önemli bir üzüm ve zeytin üreticisi olup, bu ürünlerin ihraç kabiliyeti de oldukça yüksektir. İlde ekonomide tarım ve hayvancılığın etkisiyle gıda sektörü, talebi karşılamaya yönelik yatırımlar arasında öne çıkmaktadır. Kilis'te faaliyet gösteren çok sayıda pekmez, reçel, tahin, zeytinyağı tesisleri bulunmaktadır. Süt ve süt ürünleri sektörü açısından bakıldığında Kilis keçisinin süt verimi yüksek olduğundan ilin süt ihtiyacı önemli oranda karşılanmakta olup, bir miktarı da çevre illerde değerlendirilmektedir.

⁷ Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından hazırlanan "Türkiye 81 İl Sanayi Durum Raporu – 2015" dan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Kırmızı pul biber, toz biber, biber salçası ve domates salçası gibi yöre tarımının değerlendirilmesini sağlayan işletmeler bulunmaktadır.

İlde tekstil sektörü de hareketlilik göstermekte olup, iş gücü açısından büyük tekstil fabrikaları bulunmaktadır.

Kilis ayrıca güneş enerjisinde önemli bir potansiyele sahiptir. Yıllık yaklaşık 2.945 saat güneşlenme süresine sahip olan Kilis bu potansiyeli ile Türkiye’de önde gelen iller arasında yer almaktadır.

Bu çerçevede Kilis’in sahip olduğu avantajlar göz önünde bulundurularak; yerel dinamiklere ve içsel potansiyele dayalı gelişmenin ortaya çıkarılması, bölgede rekabet gücünün ve istihdamın artırılması, sosyal kalkınma ve bölgesel gelişmenin sağlanması stratejisi dikkate alınarak potansiyeli değerlendirmeye yönelik sektörler aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

- Yenilenebilir enerji yatırımları
- Sağlık hizmetleri yatırımları
- Lojistik hizmetleri yatırımları
- Organik zeytin ve zeytinyağı imalatı yatırımları
- Organik üzüm üretimi yatırımları
- Organik tarım yatırımları
- Güneş enerjisi yatırımları
- Gıda ve tarıma dayalı sanayi yatırımları
- Kümes hayvanları etlerinin işlenmesi ve saklanmasına yönelik yatırımlar
- Ambalajlanmış biber salçası ve paketlenmiş toz biber imalatı yatırımları
- Un, bulgur ve makarna gibi buğdaya dayalı ürünler imalatı yatırımları
- Konservecilik imalatı yatırımları
- Pekmez, sirke imalatı yatırımları
- Alkollü içecekler ve meşrubat imalatı yatırımları
- Kuruyemiş ve kurutulmuş meyve imalatı yatırımları
- Yaş sebze ve meyve işleme imalatı yatırımları
- Halı, iplik ve battaniye imalatı yatırımları
- Yorgan, nakış ve çeyiz gibi el sanatları ürünleri

KILIS İLİNİN EKONOMİK POTANSİYELİNİ ARTIRMAYA YÖNELİK ÖNERİLEN STRATEJİLER VE YOL HARİTASI

21.11.2017 tarihinde, İpekyolu Kalkınma Ajansı (İKA) öncülüğünde, WYG Türkiye ve Kilis 7 Aralık Üniversitesi moderatörlüğünde, Kilis Valisi Sayın Mehmet TEKİNARSLAN öncülüğünde, diğer kamu ve sivil toplum temsilcilerinin katılımıyla Kilis'te "Ekonomi Çalıştayı" düzenlenmiştir.

Söz konusu Çalıştaya toplam 121 kişi katılmıştır. Sanayi ticaret grubunda 19, tarım hayvancılık grubunda 25, ulaşım-enerji çevre grubunda ise 23 katılımcı yer almıştır.

Tablo 22: Çalıştay Katılımcıları

	Davetli	Katılımcı
Genel katılımcı		54
Sanayi Ticaret	24	19
Tarım Hayvancılık	25	25
Ulaşım Enerji Çevre Turizm	15	23
TOPLAM	64	121

Katılımcılar Üniversite, il müdürlükleri başta olmak üzere kamu, özel sektör temsilcileri, Kilis Ticaret ve Sanayi Odası, Esnaf ve Sanatkarlar Odası, Kilis Ziraat Odası gibi meslek/ sektör temsilcileriyle, üniversite ve İKA temsilcilerinden oluşmuştur. Bu profil çerçevesinde analiz için sayının yeterli olduğu ve farklı paydaşlar tarafından gerekli temsilin sağlandığı düşünülmektedir.

Çalıştayda stratejilere ulaşmak için aşağıdaki aşamalar izlenmiştir;

- "Tarım ve Hayvancılık", "Ulaşım, Enerji, Çevre ve Turizm" ve "Sanayi" ... sektörleri için problemlerin belirlenmesi ve gruplanması: bu çalışmada çalıştay katılımcıları kendi sektörlerinde problemleri öncelikle önem, sonrasında ise öncelik derecesine göre puanlamışlardır. "Öncelik" puanı ve önem derecesi çarpılarak toplam puan oluşturulmuştur. Bu çerçevede toplam puanı en düşük olan sorun önem ve öncelik açısından ön sırada anlamını taşımaktadır.
- Sınıflandırılan problemlerin neden- sonuç ilişkisi içerisinde bir problem ağacına dönüştürülmesi: önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi problem ağacı çalışması olup neden-sonuç ilişkisini oluşturur.
- Strateji çalışması: problemlerin her birinin karakteristikleri ve ileri-geri bağlantıları dikkate alınarak çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve bu önerilerin hangi problemlerin çözümüne katkı sağlayacağını belirlenmesidir.

- Çözüm önerilerinin aksiyon olarak gruplandırılması: Önerilerin öncelikle fikir olarak yapılabilirliğinin vade, önem ve öncelik ve gereklilikler çerçevesinde ortaya konmasıdır.
- SWOT Analizi: Mevcut durum ve problem analizinin fotoğrafının çekilmesinin ardından problemlerin giderilmesi için fırsatlar ve güçlü yanların ortaya çıkarılması amacıyla SWOT analizi hazırlanması.

Aşağıdaki bölümde belirtilen problemlerin ifadeleri çalıştay katılımcılarının belirttiği şekliyle olup, çalışma dokümanlarında mevcuttur. Sadece problem ağacında bazı ara ifadeler konarak destek sağlanmıştır.

3.1. Problem Algısı ve Problem Tanımı

Problemler yumağının çözümünde ipuçlarını sağlamak amacıyla “problem ağacı” yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem sorunların geriye doğru kaynağını, ileriye doğru yaratacağı etkileri gösteren bir yöntemdir. Katılımcıların bakış açılarından sorunlar formüle edilir, konuyla ilgili tüm sorunların ortaya çıkıp çıkmadığı incelenir, ortaya çıkanların önemli sorunlar olduğu konusunda görüş birliği oluşturulur, bir başlangıç sorunu seçilerek, sorunlar sebep-sonuç ilişkisine göre hazırlanan sorun ağacıyla gösterilir. Çalışma sırasında problemler çıkartılır, neden-sonuç ilişkisine göre gruplandırılır. Bu aşamada, grubun üzerinde hemfikir olmadığı problemler olursa gerektiğinde oylama da yapılabilmektedir. Bu analiz elbette kesin hükümler içermez ve katılımcı profili ve hatta aynı grubun farklı zamanlardaki çalışmalarında farklılıklar içerebilir. Ancak problemler silsilesinin genel yapısı konusunda etkili ve doğru istikamette fikirler veren bir yaklaşımdır.

Bu çalışmada, çalışma gruplarının hazırladığı önem ve öncelik tablosu ile çalışma notları temel kaynağı oluşturmuştur.

Kilis İlinin ekonomik potansiyelinin artırılmasına ilişkin genel sorunlarla ilgili olarak “Tarım ve Hayvancılık”, “Ulaşım, Enerji, Çevre ve Turizm” ve “Sanayi” sektörleri için ayrı ayrı problem ağaçları oluşturulmuş olup, bu sektörlerle ilişkin problem ağacı analizleri aşağıdaki şemalarda yer almaktadır.

Tarım ve Hayvancılık

Tarım ve Hayvancılık Çalışma Grubunun yaptığı analizler sonucunda su kaynaklarının yetersizliği, örgütlü çalışmama ve hasat sonrası depolama sorunları öncelikli ve önemli problemler olarak değerlendirilmiştir.

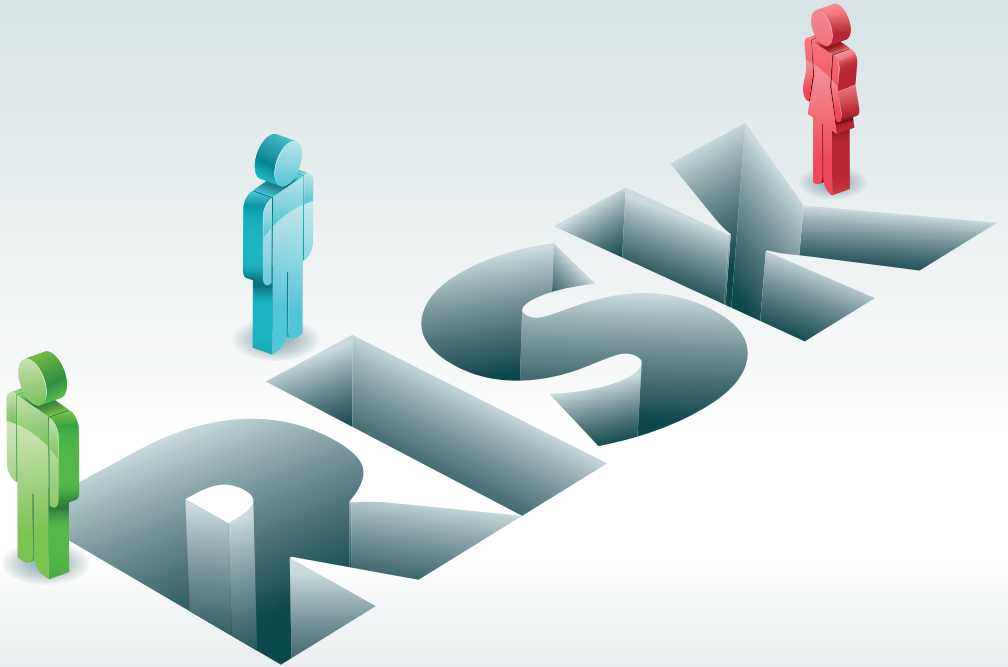
Tablo 23: Tarım ve Hayvancılık Problem Önceliklendirme Tablosu

TARIM-HAYVANCILIK		Önem Derecesi				Öncelik	Toplam Puan
Problem	1	2	3	4			
1 Su Kaynaklarının Yetersizliği	x				1	1	
2 Örgütlü Çalışmama	x				1	1	
3 Verim ve Kalite Düşüklüğü		x			4	8	
4 Kalite Belirleyici Kuruluşların Eksikliği		x			1	2	
5 Yöresel Ürün ve Genetik Kaynakların Tanıtılmaması	x				1	1	
6 Gıda İhtisas Organize Sanayisinin Eksikliği				x	4	16	
7 Markalaşma ve Pazarlama Sorunları	x				2	2	
8 Patent, Coğrafi İşaret, Faydalı Model Geliştirilememesi		x			4	8	
9 Hasat Sonrası Depolama	x				1	1	

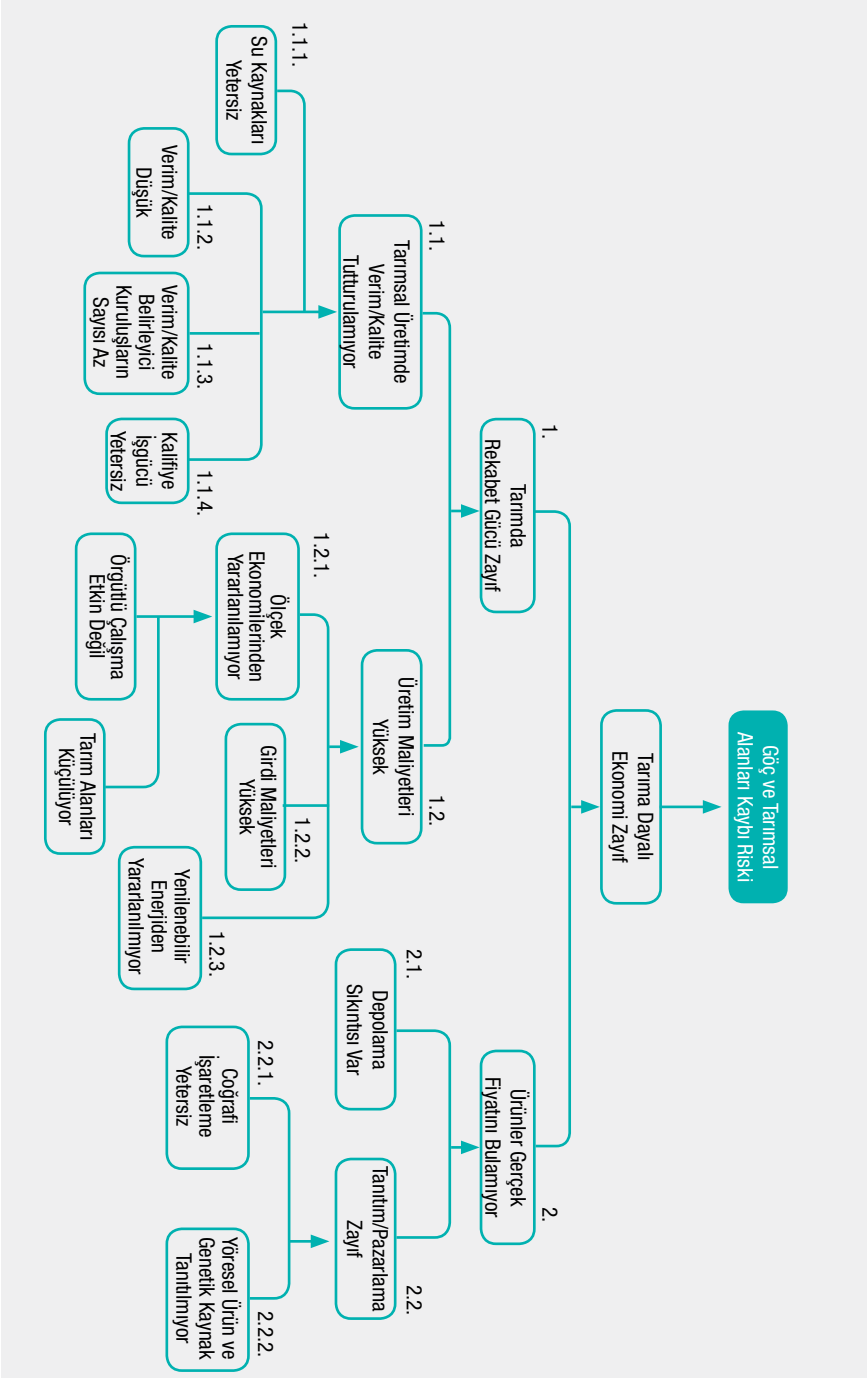
Tarımsal üretimde verim/kalitenin tutturulamaması ve üretim maliyetlerinin yüksek olmasının **“tarımda rekabet gücünün zayıf olması”** sonucunu doğurduğu, ürünlerin depolanmasındaki sorunların, tanıtım ve pazarlama sorunlarının ise **“ürünlerin gerçek fiyatını bulamamasına”** yol açtığı belirtilmiş olup, su kaynaklarının yetersizliği, örgütlü çalışmama, yöreye özel tarımsal ve hayvansal varlıkların genetik kaynaklarının tanıtılmaması, depolama en önemli sorunlar olarak öne çıkmıştır. Bu itibarla problem ağacı neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde aşağıdaki gibi okunmaktadır;

- Tarımsal Üretimde Verim/Kalitenin Tutturulamaması
 - Su kaynaklarının yetersiz olması, verimin düşük olması, kalite belirleyici kuruluşların olmaması ve kalifiye işgücü eksikliği nedeniyle tarımsal üretimde istenilen verim ve kalite sağlanamamaktadır.
- Üretim Maliyetlerinin Yüksekliği
 - Tarım alanlarının küçülmesi ve örgütlü çalışma eksikliği nedeniyle ölçek ekonomilerinden yararlanılamamaktadır.
 - Girdi maliyetlerindeki artışın, tarımsal ürün fiyatlarının üzerinde olması üreticileri zorlamaktadır.
 - Tarımsal üretimde elektrik tüketimi önemli pay tutmaktadır. Yüksek elektrik fiyatından asgari etkilenmek için Kilis ilinde yetersiz olan yenilebilir elektrik santrallerinin kooperatifler ya da tarımsal üretim birlikleri aracılığıyla kurulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

- Tarımda Rekabet Gücünün Zayıflığı
 - Kalite/Verim yetersizliği ve üretim maliyetlerinin yüksekliği tarımda rekabet gücünü zayıflatmakta ve tarıma dayalı ekonomiyi etkisiz kılmaktadır.
- Ürünlerin Piyasada Gerçek Değerini Bulamaması
 - Coğrafi işaretleme, genetik kaynakların tanıtılmaması, yöreye ait tarım ürünlerinin etkin tanıtımının önündeki engellerdir.
 - Ürünlerin depolanmasında sorun yaşanması nedeniyle, üretilen tarımsal ürünler doğru zamanda, doğru fiyatlarla piyasaya sunulamamaktadır.
- Göç ve Tarımsal Alanların Kaybı Riski
 - Tarıma dayalı ekonominin il ekonomi içerisinde ağırlığını kaybetmesi, göçe yol açmakla birlikte tarımsal alanların da kaybı tehlikesini ortaya çıkarmaktadır.
- Ürünlerin depolanmasında sorun yaşanması nedeniyle, üretilen tarımsal ürünler doğru zamanda, doğru fiyatlarla piyasaya sunulamamaktadır.

Şekil 7: Tarım ve Hayvancılık Problem Ağacı

Ulaşım, Enerji, Çevre ve Turizm

Şehrin turizm potansiyelinin yüksek olduğu, ancak ulaşım ve çevre sorunlarının da tam olarak çözümlenememesinin dolaylı etkileri de dikkate alındığında şehrin turizm ve kültür potansiyelinden yeterince yararlanılamadığı belirtilmiştir. Güvenlik imajının zayıf olması, kentsel tasarım bulunmaması, tanıtım ve farkındalığın yetersiz olmasının Kilis İlinin; **“marka kent olmasının”** önünde engeller oluşturduğu, turizm işletmelerinin ve tanıtım ve pazarlamadaki yetersizliklerin ise **“turizmin gelişmemesine”** neden olduğu belirtilmiştir. Çalışma grubunun hazırladığı problem önceliklendirme tablosu aşağıdadır;

Tablo 24: Ulaşım, Enerji, Çevre ve Turizm Önceliklendirme Tablosu

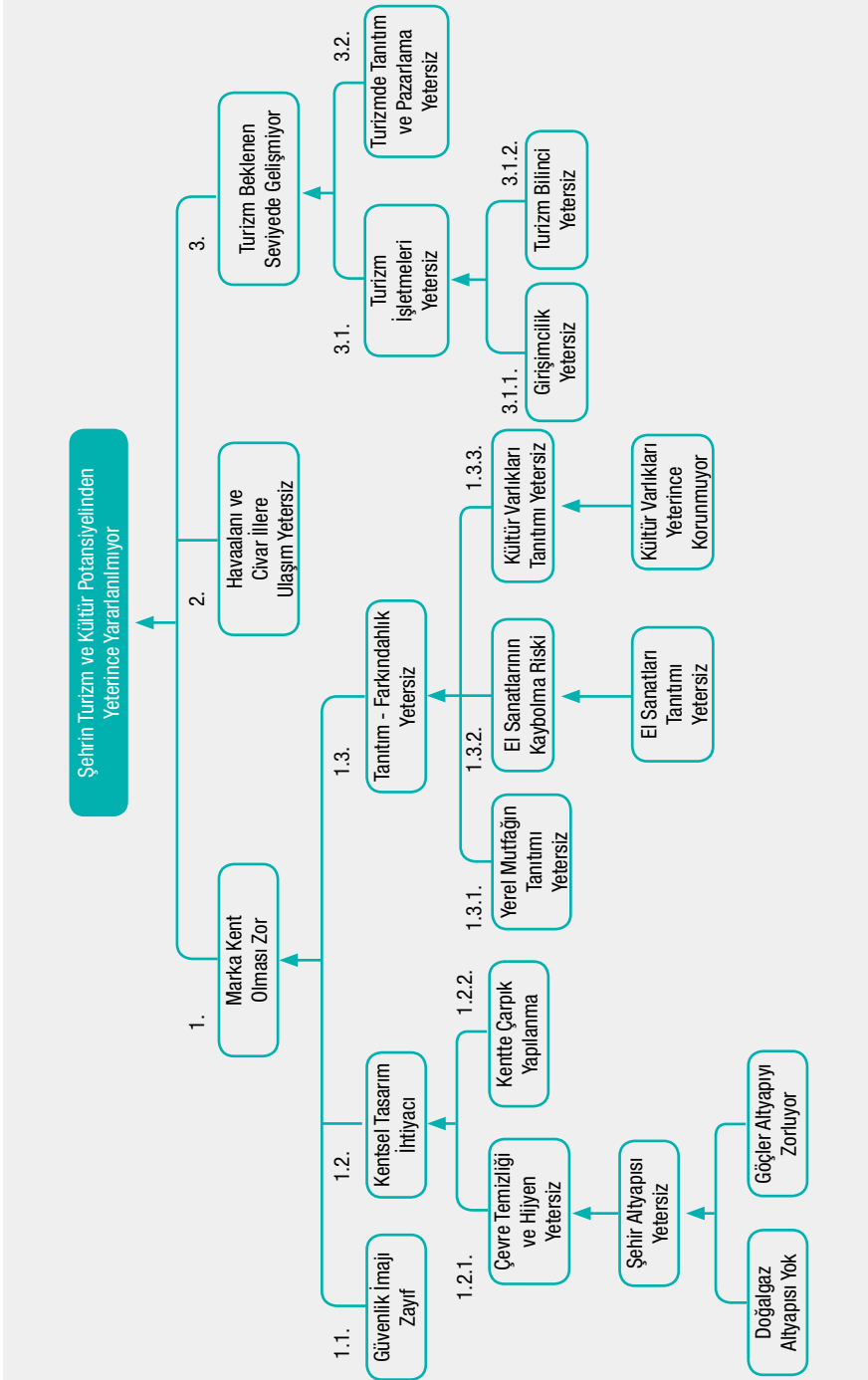
ULAŞIM, ENERJİ, ÇEVRE VE TURİZM		Önem Derecesi				Öncelik	Toplam Puan
Problem		1	2	3	4		
1	Yetersiz Altyapı ve Şehircilik Problemi	x				4	4
2	Ulaşım (Hatay-Kilis / Havaalanı-Kilis / Şehirçi Ulaşım)	x				3	3
3	Yetersiz Konaklama, Yiyecek-İçecek Mekanları		x			3	6
4	Dış Güvenlik Tehdidi	x				4	4
5	Tanıtım ve Farkındalık	x				1	1
6	Marka Kent Oluşturulamaması ve İmaj Problemi	x				1	1
7	Girişimcilik Kültürü			x		1	3
8	Turizm Çeşitliliğinin Sağlanamaması (İnanç Turizmi, Gastronomi, El Sanatları)		x			1	2
9	Kentsel Tasarım İhtiyacı		x			3	6
10	Kültür Varlıklarının korunması		x			1	2
11	Çarpık Kentleşme (Kentsel Dönüşüm İhtiyacı)		x			4	8
12	Güneş Enerjisi Potansiyelinden Yararlanamama	x				3	3
13	Çevre Temizliği, Hijyen	x				2	2
14	Doğalgaz Altyapısının Olmaması				x	4	16
15	Yerel Mutfağın Yeterince Tanıtılmaması		x			1	2
16	Geleneksel El Sanatlarının Devam Ettirilememesi				x	1	4

Bu çalışmada, tanıtım ve farkındalık eksikliği, imaj problemi, çevre ve hijyen ihtiyacı önemli problemler olarak öne çıkmıştır. Bu itibarla **“ulaşım, enerji, çevre ve turizme”** ilişkin problem ağacının okunuşu neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde aşağıdaki gibi okunmaktadır;

- Kentsel Tasarım
 - Devam etmekte olan doğalgaz altyapısının olmaması, göçün yarattığı nüfus artışı şehrin altyapısını yetersiz kılmakta ve bu durum çevre temizliği ile hijyen konusunda sorunlar yaşamasına neden olmaktadır.

- Kentin çarpık yapılanması da kentsel tasarım konusunda önemli bir dezavantaj yaratmaktadır.
- Tanıtım ve Farkındalık Konusundaki Yetersizlikler
 - Zengin bir mutfağa sahip olan İlin yerel mutfağının tanıtılması konusunda önemli eksiklikler söz konusu olup, Gaziantep mutfağının gölgesinde kalmıştır.
 - Zengin el sanatlarına sahip olan Kilis'te, el sanatlarının tanıtımının yeterli olmaması el sanatlarının yok olma riskini artırmaktadır.
 - Turizm için en önemli unsurlardan biri olan kültür varlıkları yeterli derecede korunamamakta ve bu durum kültür varlıklarının tanıtımına olumsuz katkı yapmaktadır.
- Marka Kent Olmanın Önündeki Engeller
 - Olumsuz güvenlik imajı, yetersiz kent altyapısı ve tanıtım yetersizliği marka kent olmanın önündeki temel engellerdir.
- Turizm Beklenen Seviyede Değildir
 - Yeterli turizm bilinci oluşmamıştır.
 - Turizm alanında yatırım yapacak sayıda ve nitelikte girişimci eksikliği bulunmaktadır.
 - Turizmde tanıtım ve pazarlama yetersizdir.
- Havaalanı ve Civar İllere Ulaşım Yetersizliği
 - Bu konuda bazı katılımcılar bir problem olarak öne çıkarmakla birlikte, diğer bir grup katılımcı ise çok kolay çözülecek problemler olarak kritik önemde olmadıklarını belirtmiş, bir fikir birliği net olarak ortaya çıkmamıştır.
- Zayıf Güvenlik İmajı
 - Kilis'in iç savaş yaşayan Suriye'ye sınır komşusu olması ve yaşanan göç dalgasının yarattığı sorunlar olumsuz güvenlik imajı oluşturmaktadır.

Şekil 8: Ulaşım, Enerji, Çevre ve Turizm Problem Ağacı

Sanayi ve Ticaret

Kilis ilinde en büyük problemlerin başında sermaye ve beyin göçü gelmektedir. Göçün engellenememesi durumunda sanayi ve ticaretin yeterince gelişemeyeceği öngörülmüştür. Ortak girişimlerin yetersiz, girişimciliğin gelişmemiş ve proje hazırlama konusunda yeterli donanımına sahip olunamamasının sonucu olarak **“yatırımlar ve işyeri sayısı yetersiz”** durumdadır. Güvenlik sorunu nedeniyle bavul ticaretinin durma noktasına gelmesinin **“talepte daralmaya”** yol açmıştır. Ayrıca finansal sürdürülebilirliğin olmaması, Suriyeli iş adamlarının haksız rekabeti ve teşviklerin yetersiz olması nedeniyle rekabet gücünde yetersizlikler yaşandığı ve bu durumun **“KKO'nun düşük ve kar marjının yetersiz olmasına”** neden olduğu tespiti yapılmıştır. Sanayi ve Ticaret çalışma grubunun önceliklendirme tablosu aşağıdaki gibi şekillenmiştir;

Tablo 25: Sanayi ve Ticaret Önceliklendirme Tablosu

SANAYİ VE TİCARET		Önem Derecesi				Öncelik	Toplam Puan
Problem		1	2	3	4		
1	Suriyeli Göçmenlerin Haksız Rekabet Yaratması		x			3	6
2	Dış güvenlik Tehdidi	x				4	4
3	Yetersiz Altyapı ve OSB Tahsislerindeki Problem	x				3	3
4	Bavul Ticaretinin Daralması		x			4	8
5	Teşvik Mevzuatının Yeterli Olmaması		x			2	4
6	İlin Cazibe Merkezleri Kapsamına Alınmaması		x			1	2
7	Kredi İmkanlarına Ulaşmada Yaşanan Problemler	x				3	3
8	Pazarlama ve Dış Ticaret Desteği	x				1	1
9	İş-Kur Uygulamalarının Yarattığı Olumsuzluklar				x	4	16
10	Bürokrasi		x			4	8

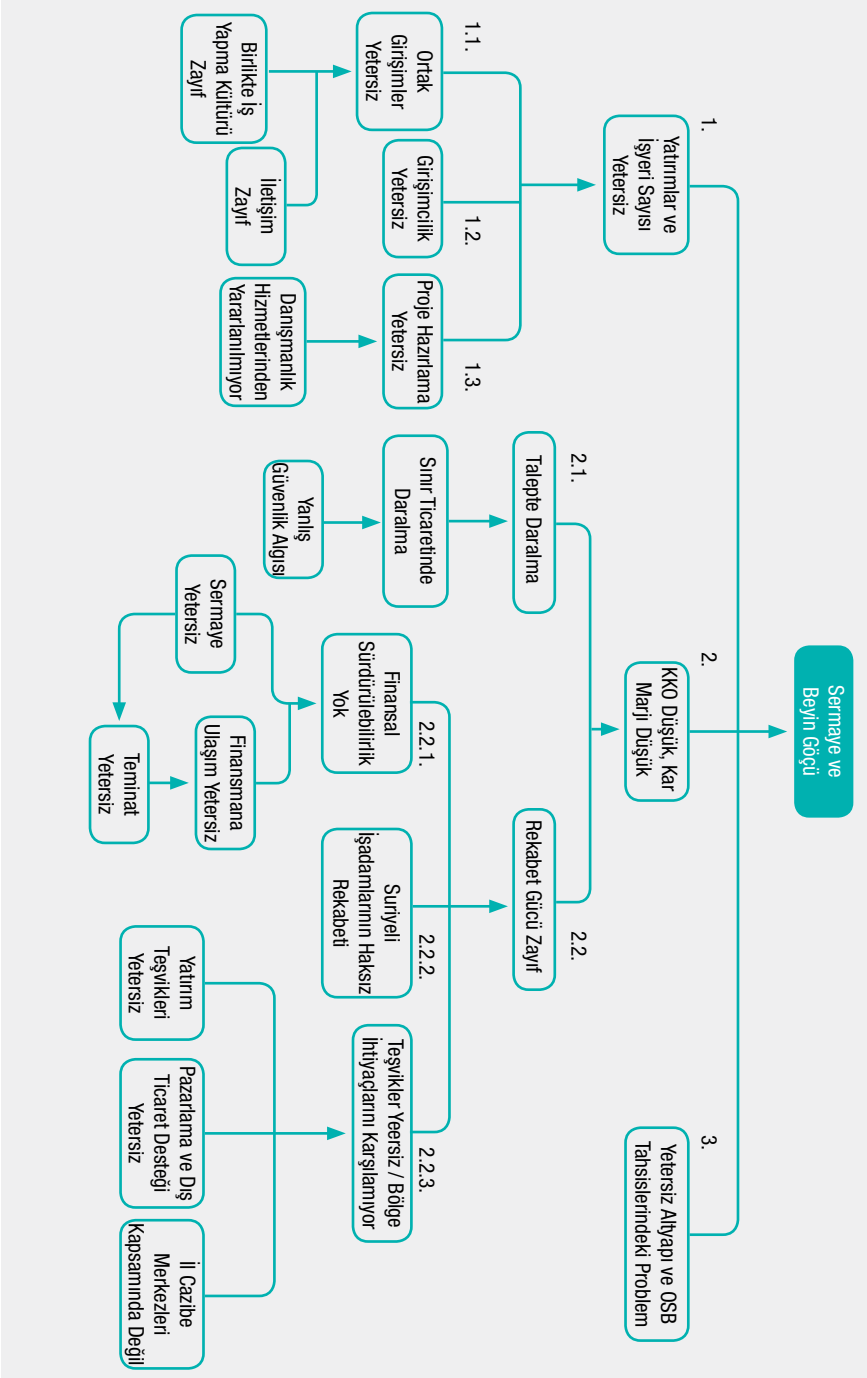
Sanayi ve ticaret grubunun ortak olarak belirlediği en büyük problem pazarlama dış ticaret desteği olarak belirlenmiştir. Bu itibarla **“sanayi ve ticarete”** ilişkin problem ağacının okunuşu neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde aşağıdaki gibi okunmaktadır;

- Ortak Girişimlerin Yetersizliği ve Girişimciliğin Gelişmemesi
 - Birlikte iş yapma kültürünün oluşmaması ve zayıf iletişim nedeniyle ortak girişimler yetersizdir.
- Proje Hazırlamada Yetersizlikler
 - Proje hazırlama konusunda mevcut işletmeler yeterince bilgi sahibi olmayıp, bu konuda danışmanlık hizmetlerinden yararlanılmaması önemli bir dezavantaj yaratmaktadır.

- Talepte Daralma
 - Güvenlik sorunu bölge ticaretinde son derece önemli olan bavul ticaretinin daralmasına yol açmaktadır.
- Rekabet Gücünün zayıflığı
 - Sermaye kaynaklarının kısıtlı olması ve finansman sağlama konusundaki yetersizlikler finansal sürdürülebilirliği olumsuz etkilemektedir.
 - Suriyeli iş adamlarının haksız rekabeti önemli bir dezavantaj yaratmaktadır.
 - Yetersiz yatırım, pazarlama ve dış ticaret teşvik ve destekleri ile ilin cazibe merkezleri kapsamında bulunmaması işletmeleri rekabet edilebilirlik konusunda dezavantajlı konuma getirmektedir.
- Teşviklerin İstenilen Düzeyde Olmaması
 - Teşviklerin bölgeye yapılacak yatırımları tetikleyici özellikte olmadığı, Gaziantep'in çekim gücünün önüne geçemediği düşünülmektedir.

Şekil 9: sanayi ve Ticaret Problem Ağacı

3.2. SWOT Analizleri

Bilindiği üzere güçlü ve zayıf yönler içsel unsurlar olup geliştirilebilir, önlem alınabilir unsurları içerirler. Fırsatlar ve tehditler ise dış çevreden kaynaklanan ve değiştiremeyeceğimiz unsurlar olup yararlanabileceğimiz ve bir ölçüde tedbir alınması gereken noktalaradır.

Problem analizinde olduğu üzere SWOT analizinde de “tarım ve hayvancılık”, “ulaşım, enerji, çevre ve turizm” ve “sanayi” sektörlerinde ayrı ayrı SWOT çalışması yapılmış olup, değerlendirmeler aşağıda yer almaktadır.

Her üç sektör için hazırlanan SWOT tabloları incelendiğinde dikkati çeken en önemli tehditlerin farklı şekilde ifade edilse de; bölgesel savaş, Gaziantep’e yakınlık ve rekabet gücünün zayıflığı olduğu belirtilmiştir. Başlıca zayıf yönler ise; kalifiye işgücü eksikliği, girişimcilik kültürü yokluğu, tanıtım ve pazarlama hususları öne çıkmıştır.

Sınıra yakınlık, ucuz işgücü, sınırda bulunmak ve sahip oldukları tarımsal zenginlik, tarihi ve kültürel zenginlikler başlıca güçlü yönler olarak belirtilirken, ulaşım, havaalanına yakınlık, tarımsal destekler ve teşvikler ve ayrıca Suriyeli göçmenlerin varlığı değerlendirilebilecek fırsatlar olarak tespit edilmiştir.

Tablo 26: Tarım ve Hayvancılık SWOT Analizi

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ucuz İşgücü Varlığı 2. Ulaşım Kolaylığı 3. Sınır Kapılarına Yakınlık 4. Liman Kentlerine Yakınlık 5. GAP Destekleri 6. Tarımsal Üretimin Fazlalığı 7. Tarımsal Sanayi Talebi 8. Toprakların Verimli, Organik Tarıma Elverişli Olması 9. Yöreye Özgü Bitkisel ve Hayvansal Genetik Kaynaklara Sahip Olunması 10. Örnek Uygulamalardaki Başarılar 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kalifiye İşgücü Eksikliği 2. Bireysel Çalışma Tercihi 3. Tarım Alanlarının Küçüklüğü 4. Arazilerin Çok Parçalı Olması 5. Su Kaynaklarının Yetersizliği 6. Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanılmaması 7. Ürün Kalitesinin Belgelendirilememesi
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ol style="list-style-type: none"> 1. Organik Ürün Pazarları 2. Fırat Kalkanı Bölgesindeki Tarımsal Alanlar 3. DSİ Tarafından Yürütülen Sulama Projeleri 4. Gaziantep-Kilis-Hatay Yol Çalışması 5. Tarımsal Fonlar 6. Tarımsal Destekler 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bölgesel Savaş 2. Üretim Maliyetlerinin Yüksekliği 3. Rekabet Gücünün Zayıflığı

Çalışma grubu tarafından yapılan analizler çerçevesinde; tarım alanların varlığı ve pazara yakınlık ve yöreye özel tarımsal varlıklar ön plana çıkartılması gereken güçlü yönler olarak belirtilmiştir. Toprakların organik tarıma elverişliliği, tarımsal destekler dikkate alınması gereken fırsatlardır.

Diğer yandan kalifiye eleman eksikliği, tarım alanlarının küçülüyor olması, girdi maliyetleri güçlendirilmesi/desteklenmesi gereken alanlar olarak ifade edilirken mazot gibi girdi maliyetlerinin yüksekliği fazla müdahale edilemeyen tehditler olarak öne çıkmıştır.

Tablo 27: Ulaşım, Enerji, Çevre ve Turizm SWOT Analizi

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ol style="list-style-type: none">1. Tarihi ve Kültürel Doku (Mercidabık Savaşı, Sahabe Mezarları, Oylum Höyük)2. Yöresel Mutfak Zenginliği3. Geleneksel El Sanatları (Yorgancılık, Yemencilik)4. İklim Koşullarının Elverişliliği5. Alternatif Turizm Çeşitliliği (Inanç, Kültür, Gastronomi)6. Yenilenebilir Enerji Kaynakları (Güneş)7. Eko Tarım ve Turizm Potansiyeli (Üzüm, Zeytin Deneyimlemesi)	<ol style="list-style-type: none">1. Ulaşım Organlarının Yetersizliği2. Göçmen Nüfustan Dolayı Mevcut3. Altyapının Yetersiz Kalması4. Tanıtım, Pazarlama Faaliyetlerinin5. Eksikliği6. Turizm Bilinci Eksikliği7. Girişimcilik Kültürünün Oluşmaması8. Çevre Kirliliği9. Turizm İşletmelerinin Yetersizliği
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ol style="list-style-type: none">1. Kilis ilinin Büyükşehirlere Olan Yakınlığı2. Göçmenlerle Kültür Etkileşimi3. Havaalanına Olan Yakınlığı4. Alternatif Turizm Türlerine Olan İlgi5. Teşvikler6. Gümrük Kapıları	<ol style="list-style-type: none">1. Suriye'deki Savaşın Olumsuz İmajı2. Büyük Şehirlere Olan Yakınlıktan Dolayı Güçlü Rakiplerin Mevcudiyeti3. Yenilebilir Enerji Kotası

Tarihi ve kültürel zenginlikler, Kilis'in inanç turizmi ve İpek Yolu hattında olması güçlü yönler olarak ortaya çıkmış fakat bu varlıklarının envanterinin eksikliği, yeterince korunamaması ise zayıf yönleri oluşturmuştur. Kilis'in çekim merkezi olan büyük illere yakınlığı fırsat olmakla birlikte tehdit olarak da yer almaktadır.

Teşviklerin varlığı ve alternatif turizm imkanları önemli fırsatlar ve fakat turizm bilincinin eksikliği ve çevre kirliliği bu fırsatlardan yararlanmanın önünde engel zayıf yönler olarak çalışma grubunda ifade edilmiştir.

Tablo 28: Sanayi ve Ticaret SWOT Analizi

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ol style="list-style-type: none"> 1. Sınırdaki Bulunmak 2. Genç Nüfus 3. Üniversitenin Bulunması 4. Teknik ve Mesleki Liselerin Mevcudiyeti 5. OSB'de 6.Bölge Desteklerinden Yararlanılması 6. Yerli Ürünler 7. İpek Yolu Üzerinde Olması 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sermaye Yetersizliği 2. Girişimcilik Ruhunun Yetersizliği 3. Danışmanlık Hizmetlerinden Yararlanamama 4. Proje Hazırlamada Destek Alınmaması 5. İletişim
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ol style="list-style-type: none"> 1. Gaziantep'e Yakınlık 2. Suriyeli Göçmenler 3. Polateli OSB'nin Faaliyete Gececek Olması 4. Fırat Kalkanı Bölgesinde Olması 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Coğrafi Konum 2. Suriyeli Göçmenler 3. Gaziantep'e Yakınlık 4. Beyin ve Sermaye Göçü

Sınır ticareti bir serhat ili olarak Kilis için geleneksel bir ticaret şeklidir ve bu nedenle güçlü yönlerden biridir. Üniversitenin varlığı da sanayi ve ticaret alanında güç unsuru olarak ifade edilmiştir. Polateli OSB'nin faaliyete geçecek olması ve Gaziantep'e yakınlık en önemli fırsatlardandır, ayrıca Fırat Kalkanı Operasyonu sonrasında oluşan güven ortamı da bir fırsat yaratmaktadır. Gaziantep'e olan yakınlık fırsat olduğu kadar tehdit unsurdur aynı zamanda. Sağlanan güven ortamına rağmen coğrafi konum yatırımcı algısı açısından tehdit olmaya devam etmektedir.

3.3. Önerilen Aksiyonlar

“Tarım ve Hayvancılık”, “Ulaşım, Enerji, Çevre ve Turizm” ve “Sanayi ve Ticaret” alanları için ayrı ayrı aksiyonlar önerilmiş olup, aksiyon alanı olarak; yatırım, proje geliştirme mevzuat geliştirme ve politika oluşturmaya yönelik ve savunuculuk olmak üzere beş gruba ayrılmıştır.

Ayrıca aksiyonlar uygulama ve sonuç alma süreli dikkate alınarak kısa vadeli (1 yıla kadar), orta vadeli (1-3 yıl) ve uzun vadeli (3 yıl üzeri) olmak üzere üç grupta değerlendirilmiştir. Genelde mevzuat geliştirme ve savunuculuk oluşturmaya yönelik olan aksiyonlar uzun vadeli olarak değerlendirilmiştir. Her üç sektör için öngörülen aksiyonların gerçekleştirilmesine ağırlıklı olarak kısa vadede başlanacağı ve hemen sonuç alınabileceği düşünülmüştür. Bu düşünceye ulaşmada İKA ve Kilis Ticaret ve Sanayi Odası'nın mevcut kapasitesi, etkinlik alanı da etkili olmuştur.

Ayrıca aşağıdaki tabloda her aksiyonun hangi problemlerin çözümüne katkıda bulunulacağı da desteklenen problem alanı sütununda açık olarak görülebilmektedir.

3.3.1. Tarım ve Hayvancılık

Tarım ve hayvancılık sektöründe yatırıma yönelik aksiyonlar, mevzuata yönelik aksiyonlar, politika oluşturmaya yönelik aksiyonlar ve proje geliştirmeye yönelik aksiyonlar olmak üzere dört aksiyon önerilmiştir.

Tablo 29: Tarım ve Hayvancılık Aksiyon Önerileri

Aksiyon	Alan	Aksiyon Süresi			Etki		Desteklenen Problem Alanı	Paydaşlar
		Kısa	Orta	Uzun	Zayıf	Orta		
1	Yapımı devam eden göletlerin ve barajların tamamlanması	Yatırım					1.1.	Valilik, DSI
2	Tohum ıslah çalışmaları	Proje geliştirme					1.2.	Üniversite, İl Tarım-Hayv. Md., Ziraat Odası
3	Verim/kalite belirleyici kuruluşlara işbirliği sağlanması	Proje geliştirme					1.1.3.	TARİŞ, Marmarara Birlik, TSE
4	Özellikle zeytin ve üzümde çalışacak işçilere eğitim	Proje geliştirme					1.1.2.	Ziraat Odası, İl Tarım-Hayv. Md.
5	Zamanında ve doğru gübre kullanımı ve toprak işleme konusunda eğitim	Proje geliştirme					1.1.2.	Ziraat Odası, İl Tarım-Hayv. Md.
6	Zararlı bitki ve hastanelere mücadele konusunda üniversite ile işbirliği	Proje geliştirme					1.1.2.	Üniversite, İl Tarım-Hayv. Md., Ziraat Odası, kooperatifler
7	Ziraat Odasının üreticilerle işbirliği konusunda öncü rol oynaması, İl Tarım ev hatv. Müdürlüğü'nün teknik desteği	Politika oluşturma					1.2.1.	Ziraat Odası, İl Tarım-Hayv. Md.
8	Yöreyle has ürünlerin coğrafi işaretlemelerinin yapılması	Politika oluşturma					2.2.1	Valilik, İKA, Ziraat Odası, GAP BKİ.
9	Yurtiçi ve yurtdışı fuarların takip edilerek katılımın sağlanması	Proje geliştirme					2.2.	Ziraat Odası, İl Tarım-Hayv. Md.
10	Lisansız depoculuk yatırımı konusunda teşviklerin tanıtılması	Proje geliştirme					2,1	Valilik, İKA, TSO
11	Lisansız depoculuk konusunda kamusal nitelikli LIDAS ile işbirliği	Proje geliştirme					2,1	Ziraat Odası, İl Tarım-Hayv. Md.
12	Sulama pompalarının güneş enerjisi ile kullanımını konusunda teknik geçerişlik ve fayda-maliyet çalışması yapılması	Proje geliştirme					1.2.3.	Ziraat Odası, kooperatifler

Yatırıma Yönelik Aksiyonlar

Genel olarak tamamlanması bir yıldan fazla süren faaliyetleri içermekte olup, uzun vadeli kalıcı etkileri içeren aksiyonlardır.

Yapımı Devam Eden Göletlerin ve Barajların Tamamlanması: Çalışma grubunda DSİ yetkilisi yapımı devam eden gölet ve barajların en ikisinin 2018'de devreye gireceğini belirtmiştir.

Politika Oluşturmaya Yönelik Aksiyonlar

Bu gruptaki aksiyonlar genel olarak mevzuatta mevcut durumda iyileştirme veya yeni önlemlerin dahil edilmesini amaçlayan, ancak uzun vadeli yaklaşımları ve lobi faaliyetlerini de içeren aksiyonlardır.

Ziraat Odasının Üreticilerle İşbirliği Konusunda Öncü Rol Oynaması, İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nün Teknik Desteği: Sağlanacak işbirliğiyle ürünün hasat edilmesi konularında teknik destek sağlanması projesidir.

Yöreye Has Daha Çok Ürün İçin Coğrafi İşaretleme Alınması Yönündeki Çalışmaların Devam Ettirilmesi ve Coğrafi İşaretleme Alınan Ürünlerin Pazarlanmasında Bu Hususun Öne Çıkarılması: Ürünün bölgeye ait olduğunun tescil edilmesi projesidir. Ürün güvenilirliğini artıracak için pazarlanması daha uygun şartlarda sağlanabilecektir. Türk Patent Enstitüsü verilerine göre hâlihazırda sadece "Kilis Katmeri" nin coğrafi işaret tescili yapılmış olup, yöreye özgü "Cennet Çamuru (Kaymaklı Kıрма Künefe)" tatlısı ile "Kilis Zeytinyağı"nın tescili için de başvuruda bulunulmuştur. Gerek coğrafi işaretleme alınan ürünlerin pazarlanmasında coğrafi etiketin aktif pazarlama araçlarından biri olarak öne çıkarılması ve gerekse Bölgeye özgü diğer ürünlerde de coğrafi işaretlerin alınması oldukça faydalı olacaktır.

Proje Geliştirmeye Yönelik Aksiyonlar

Bu gruptaki aksiyonlar Valilik, İKA, Üniversite, Ziraat Odası ve İl Tarım Hayvancılık Müdürlüğü gibi kuruluşlar tarafından yürütülmesi mümkün ve başarılı olduğunda güçlü etki yaratacak çıktılar olabilecek aksiyonlar olarak düşünülmüştür. Önerilen aksiyonların bir kısmı mevcut veya başka kurumlar tarafından gerçekleştiriliyor olabilir. Bir işbirliği programlaması veya içerik revizyonu ile amaca yönelik hale getirilebilir. Bu nedenle kısa ve orta vadeli olabilir.

Genel olarak tamamlanması bir yıldan fazla süren sabit sermaye yatırımlarını içermekte olup, uzun vadeli kalıcı etkileri içeren aksiyonlardır.

Tohum Islahı Çalışmaları: Tohumda yabancı ülkelere bağımlılığı azaltarak, Ülke toprak ve iklim şartlarına uygun ürün çeşitlerinin geliştirilmesi çalışmalarını içermektedir. Bu şekilde kaliteli ve nitelikli ürün elde etme imkânı doğar. Ayrıca tohum islahıyla uğraşan çiftçilere ek gelir de sağlanabilecektir.

Bölgede Bulunan Verim/Kalite Belirleyici Kuruluşlarla İşbirliğinin Sağlanması: Kilis ilinde üretilen zeytin ve üzümün kalitesinin tespiti amacıyla uygun kalibrasyon/standardizasyon işlemlerini yapan özel veya kamusal nitelikli kuruluşlarla (TARİŞ, Marmara Birlik, TSE, Ürün Borsaları vb.) işbirliğinin geliştirilmesi projesidir. Bu şekilde üretilen zeytin ve üzümün sınıflandırılması (sofralık zeytin, şaraplık üzüm) yapılarak pazara uygun şekilde sunulması sağlanabilecektir.

Zeytin ve Üzüm Hasatında Çalışacak İşçilere Eğitim: İşçilerin eğitilerek hasat esnasında ürün kaybının bertaraf edilmesi projesidir.

Zamanında ve Doğru Gübre Kullanımı ve Toprak İşleme Konusunda Eğitim: Toprak işleme, kaliteli tohum ya da fide kullanımı, zararlı bitkiler ve haşerelerden korunma, yeterli ve zamanında sulama yapılması ve gübre kullanılması, çapalama, ilaçlama yapılması konularında eğitim yapılmasını içermektedir.

Lisanslı Depoculuk: Lisanslı depoculuk, ürün arz ve talep dengesinin sağlanarak fiyat dalgalanmalarında üretici ve tüketicinin olumsuz etkilenmesinin önüne geçmektedir. Lisanslı depoculuk yaygınlaştırılarak, alınacak ürün miktarının ve ürün çeşitliliğinin artırılması mümkündür. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı verilerine göre, Kilis'te sadece "MTKC Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş." ye ait 50.000 ton kapasiteye sahip "hububat, baklagiller" grubu için lisanslı depo bulunmaktadır. Kilis'in en önemli ürünleri zeytin, zeytinyağı ve kuru üzüm için ise lisanslı depo bulunmamaktadır. Bu nedenle; lisanslı depoculuk yatırımlarına sağlanan teşviklerin tanıtılması ve kurulması yönünde kamusal nitelikli LİDAŞ ile işbirliğine gidilmesi ya da bölge çiftçilerinin örgütlenmesinin sağlanarak münferiden kurulması yönünde çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Sulama Pompalarının Güneş Enerjisi ile Kullanımı Konusunda Teknik Geçerlilik ve Fayda-Maliyet Çalışması Yapılması: Girdi maliyetleri içerisinde mazot ve gübreyle birlikte en büyük payı alan elektriğin daha ucuza elde edilmesi amacıyla fayda-maliyet çalışması yapılması projesidir.

3.3.2. Ulaşım, Enerji, Çevre ve Turizm

Bu sektörde bir adet yatırıma yönelik aksiyon ve yedi adet proje geliştirmeye yönelik olmak üzere toplam sekiz aksiyon önerilmiştir.

Proje Geliştirmeye Yönelik Aksiyonlar

Şehir Master Planının Hazırlanması: Kilis İlinin uzun vadeli ve geniş çaplı olarak şehrin imarlı bir şekilde gelişmesine ilişkin hazırlanan planı içeren projeyi kapsamaktadır.

Çevre Temizliği ve Hijyen Konusunda Farkındalık Yaratacak Proje Yarışması Düzenlenmesi: Proje yarışmasıyla birlikte farkındalığın artırılarak, şehirde yaşayanların kentlerine sahip çıkmasının sağlanmasıdır.

Kültür Varlıklarının Envanterinin Çıkarılması ve Özelliklerinin Belirlenmesi, Kültür Varlıklarının Korumaya Alınması ve Restorasyonlarının Yapılması: Bu projenin hayata geçirilmesiyle birlikte Kilis ilinin turizm açısından pazarlanma potansiyelinin artırılması imkanı sağlanacaktır.

Havaalanına Ulaşım Konusunda Taşımacılıkla İlgili Çeşitliliğin Artırılması: İlin Gaziantep ve diğer yakın illere ulaşımının kolay, ekonomik ve etkin olabilmesi amacıyla kooperatifleşmeyi de içerecek şekilde proje oluşturulmasıdır.

Turların Kilis'i de İçine Alması İçin Seyahat Acentaları İle İşbirliği Sağlanması: Kilis ilinin sahip olduğu özellikle tarihi ve kültürel zenginliklerin tanıtılarak turların bölgeye gelmesi yönünde ikna edilmesi yönündeki çalışmaları (çalıştaylar düzenlenmesi, tur şirketlerini davet edilmesi vs) kapsamaktadır.

Valilik Bünyesinde Kamu Yatırımlarına Yönelik Proje Ekibi Oluşturulması ve Gerekli Eğitimlerin Sağlanması: Kilis ili nüfusu kadar göçmen barındırmakta olup, Kamu yatırımlarının nitelik ve nicelik anlamında etkinliğinin sağlanması için Valilik bünyesinde oluşturulacak sabit bir proje ekibi oluşturulması ve bu ekibe eğitim verilmesi yönünde dışarıdan destek alınmasıdır.

Yatırıma Yönelik Aksiyonlar

Doğalgaz Altyapı Yatırımlarının Tamamlanması: İlde henüz doğalgaz yatırımları tamamlanmamış olup, projenin hayata geçirilmesiyle birlikte çevre kirliliği minimum seviyeye indirilmesi sağlanacaktır

Tablo 30: Ulaşım, Enerji, Çevre ve Turizm Aksiyon Önerileri

Aksiyon	Alan	Aksiyon Süresi			Etki			Desteklenen Problem Alanı	Paydaşlar
		Kısa	Orta	Uzun	Zayıf	Orta	Yüksek		
1 Şehir master planının hazırlanması	Proje geliştirme							1., 1.2., 1.2.2.	Valilik, Belediye, Çev. Ve Şeh. İl Md.
2 Doğalgaz altyapı yatırımlarının tamamlanması	Yatırım							1.2., 3	Valilik, Belediye
3 Çevre temizliği ve hijyen konusunda farkındalık yaratacak proje yarışması düzenlenmesi	Proje geliştirme							1., 1.1.	Valilik, Belediye, Üniversite, İKA
4 Kültür varlıklarının korunmaya çıkartılması özelliklerinin belirlenmesi	Proje geliştirme							1.3., 1.3.3.	Valilik, Belediye, Üniversite, İKA
5 Kültür varlıklarının korunmaya alınması ve restorasyonlarının yapılması	Proje geliştirme							1.3., 1.3.3.	Valilik, Belediye, Üniversite, İKA, GAP BKİ
6 Havaalanına ulaşım konusunda taşınacılıkla ilgili çeşitliliğin artırılması	Proje geliştirme							2.	Belediye, TSO
7 Turların Kılış' i de içine alması için seyahat acentaları ile işbirliği sağlanması	Proje geliştirme							3., 3.2., 3.1.2.	İKA, İl Turizm Md.
8 Valilik bünyesinde kamu yatırımlarına yönelik proje ekibi oluşturulması ve gerekli eğitimlerin sağlanması	Proje geliştirme							1., 3.	Valilik

3.3.3. Sanayi ve Ticaret

Bu sektörde bir adet yatırıma yönelik aksiyon, bir adet savunuculuk ve beş adet proje geliştirmeye yönelik aksiyon olmak üzere toplam yedi aksiyon önerilmiştir.

Tablo 31: Sanayi ve Ticaret Aksiyon Önerileri

Aksiyon	Alan	Aksiyon Süresi			Etki			Desteklenen Problem Alanı	Paydaşlar
		Kısa	Orta	Uzun	Zayıf	Orta	Yüksek		
1	Girişimcilik destekleri ve kaynak finansmanı konusunda eğitimler düzenlenmesi							1.2., 2.2.1.	Valilik, İKA, GAP BKİ, KİTİSO
2	TSO bünyesinde oluşturulacak bir gruba danışmanlık hizmeti vermesi için fizibilite, teşvikler ve fizibilite konusunda eğitimler verilmesi							1.3.	İKA, KİTİSO
3	Finansal ürünlere ulaşılması konusunda bilgilendirme toplantıları düzenlenmesi							2.2.1.	İKA, KİTİSO
4	Teşvik mevzuatı ve dış ticaret konusunda bilgilendirme toplantıları							2.2.3	İKA, KİTİSO
5	Çalışmaları devam etmekte olan OSB'nin bir an Yatırım önce faaliyete geçmesi							2.2.3.	Valilik
6	Suriyeli ve Türk işadamları arasında haksız rekabete düzeltici mevzuat düzenlemelerinin yapılması							2.2., 2.2.2.	KİTİSO, İKA, GAP BKİ.
7	Yakın coğrafyada aktif küme çalışmalarının izlenmesi ve dahil olma potansiyelinin değerlendirilmesi							2.1., 2.2.	İKA, KİTİSO
8	İŞGEM (İş Geliştirme Merkezi) kurulması							1.1., 1.2., 1.3	İKA, KİTİSO

Proje Geliştirmeye Yönelik Aksiyonlar

Girişimcilik Destekleri ve Özkaynak Finansmanı Konusunda Eğitimler Düzenlenmesi: Bölgede faaliyet gösteren girişimciler için Devlet tarafından sağlanan destekler büyük önem taşımaktadır. Ancak gerek destekler konusunda ve gerekse finansman alanında yeterli bilgiye sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. Bu noktada firmalara eğitim verilmesi sürdürülebilirlik açısından kritik öneme sahip olacaktır.

TSO Bünyesinde Oluşturulacak Bir Gruba Danışmanlık Hizmeti Vermesi İçin Fizibilite ve Teşvikler Konusunda Eğitimler Verilmesi: Firmalarımızın büyüme kararını ekonomi dışı kriterlere göre alması, bu nedenle pazar, büyüme finansmanı, ölççek ekonomileri konularında önemli noktaları kaçırmaları sıklıkla rastlanan bir durumdur. Bu durum düzenlenen ekonomi çalıştayında birkaç sanayicimizin de altını çizdiği konulardandır. Bu çerçevede firmalara fizibilite desteği ve teşvikler konusunda eğitim verilmesi sürdürülebilir büyüme için kritik öneme sahip olacaktır. Ayrıca dış ticaret eğitimi verilmesi de ihracat potansiyeli açısından yararlı olacaktır.

Finansal Ürünlere Ulaşılması Konusunda Bilgilendirme Toplantıları Düzenlenmesi: İşletmelerin finansal ürünlere erişimi için konuyla ilgili bilgi sahibi olmaları büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede İlde ve Gaziantep'te faaliyet gösteren finansal kuruluşların İKA koordinasyonunda belirli periyodlarla bilgilendirme toplantıları düzenlenmesi büyük yarar sağlayacaktır.

İŞGEM (İş Geliştirme Merkezi) Kurulması: Özellikle yeni işe başlayan işletmeler ofis, personel vb. konularda yeterli finansal imkânlarla sahip değiller. Bu kapsamda kurulacak olan İŞGEM, özellikle yeni girişimleri cesaretlendirerek, belirli bir büyüklüğe erişinceye kadar gerekli ihtiyaçların karşılanmasını sağlayacaktır.

Yatırıma Yönelik Aksiyonlar

Çalışmaları Devam Etmekte Olan OSB'nin Biran Önce Faaliyete Geçmesi: Ekonomi Çalıştayı kapsamında bazı sanayicilerle yapılan görüşmelerde mevcut OSB'nin yetmediği, yeni yatırımlar için çalışmaları devam etmekte olan OSB'nin acilen tamamlanarak faaliyete geçirilmesi ifade edilmiştir. Bu çerçevede söz konusu OSB ile ilgili çalışmaların ivedilikle tamamlanması için konuyla ilgili kurumlarla irtibatın hızlandırılması büyük önem arz etmektedir.

Savunuculuk Aksiyonları

Türk İşadamları Aleyhine, Suriyeliler Lehine Olan Haksız Rekabetin Giderilmesi Yönünde Gerekli Önlemlerin Alınması: Düzenlenen Ekonomi Çalıştayında bazı sanayiciler, Suriyeli iş adamlarının ucuz ve sigortasız olarak kendi vatandaşlarını çalıştırdıklarını ve bu durumun haksız rekabet yarattığını ifade etmişlerdir. Bununla ilgili denetlemenin daha etkin yapılması yararlı olacaktır.

Politika Oluşturmaya Yönelik Aksiyonlar

Yakın Coğrafyada Aktif Küme Çalışmalarının İzlenmesi ve Dâhil Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi: Kilis ekonomisinde zeytin üretimi, bağcılık, kırmızıbiber, dokuma, giyim vb. ürünler önem arz etmektedir. Bu çerçevede Kilis ekonomisinde önemli pay alan sektörlerde yakın coğrafyada gerçekleşen aktif küme çalışmalarının izlenmesinin oldukça yararlı olacağı düşünülmektedir.

3.4. Final Değerlendirme Toplantısı

21 Aralık 2017 tarihinde İpekyolu Kalkınma Ajansı Kilis Yatırım Destek Ofisi salonlarında 12 kişilik bir katılım ile Kilis Vali Yardımcısı Bayram Türker başkanlığında bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda ulaşılan sonuçlar ve öngörülen aksiyonlar tartışılmış, son fikirler ve öneriler alınarak çalışmalar revize edilmiştir.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kilis'in de içinde yer aldığı TRC1 Bölgesi, hem sosyal hem de ekonomik açıdan bölge içi ciddi gelişmişlik farklarına sahiptir. Gaziantep'in sanayi, ticaret, sağlık ve tarım konularında geliştiği görülürken, Adıyaman ve Kilis illerinin bu alanlarda oldukça geri kaldıkları ifade edilebilir. Birçok alanda var olan altyapı problemleri bu illerin gelişmesinde ciddi engeller olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişmişlik farklarının bölge içinde yüksek olmasının yarattığı en önemli dezavantaj, sermayenin bu illerden Gaziantep'e ve diğer illere kaymasıdır.

Diğer taraftan Kilis ilinde, özellikle 2015 yılında Suriye sınırında yaşanan iç savaş nedeniyle önemli derecede ticari durgunluk yaşanmaktadır. Ayrıca İlde yaşanan güvenlik sorununun da, yeni yatırımlar ve dışarıdan kalifiye eleman teminine olumsuz etki yaptığı düşünülmektedir. Bu sebeple Kilis yerel sermaye kaynaklarını kaybetmektedir.

Türkiye'nin 2023 hedeflerine hizmet etmek üzere beşeri ve sosyal sermayeyi, iktisadi ve kurumsal yapılar ile rekabet üstünlüğü bulunan alanları tahlil ederek, bölgede ortak kalkınma bilincini yükseltip, doğal, beşeri ve sosyal kaynakların TRC1 Bölge dinamizmini destekleyecek ve bölgeye azami katma değeri üretecek alanlara sevk edilmesini sağlamak amaçlarıyla stratejik ve katılımcı yaklaşımla hazırlanan "TRC1 Gaziantep-Adıyaman-Kilis Bölge Planı 2014-2023" planında TRC1 Bölgesi'nin vizyonu:

1. Yaşam Kalitesinin Artırılması
2. Beşeri Sermayenin Geliştirilmesi
3. Sürdürülebilir Kırsal Kalkınmanın Sağlanması
4. Rekabetçilik ve Yenilikçilik Kapasitesinin Artırılması

olarak belirtilmiştir. Bu çerçevede, TRC1 Bölgesi'nin sahip olduğu potansiyellerin geliştirilmesine yönelik olarak ve bölgenin kalkınmasına katkı sağlayacak biçimde 4 gelişme eksenini ve gelişme eksenlerinin gerçekleştirilmesini sağlayacak 22 öncelikli hedef ve 255 strateji oluşturulmuştur. Ancak belirlenen hedef ve stratejilere rağmen İGE endeksinde ve gerekse URAK tarafından hazırlanan İllerarası rekabetçilikle ilgili yapılan çalışmalar da görüleceği üzere Kilis bir türlü gelişim gösterememiştir.

Kilis ilinin sosyal ve ekonomik yönden cazibe merkezi haline gelebilmesi ve marka olabilmesi; tarım, ekonomi, ulaşım, yaşam alanları, kültür ve sanat, eğitim, sağlık, doğal ve tarihi zenginlik gibi pek çok unsuru içermekte olup, İl bu alanlardan öncelikle hangilerinde güçlü avantajlara sahipse kendi kurumsal kapasitesini de dikkate alarak buna göre uygulanabilir bir strateji oluşturması gerekmektedir.

Bu itibarla Kilis ilinin sosyal ve ekonomik açıdan gelişebilmesi için dördüncü bölümde

önerilen aksiyonlarla birlikte değerlendirildiğinde kısa ve orta vadede aşağıdaki önlemlerin alınmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

- İlin güvensiz olduğuna dair oluşan haksız imajın değiştirilmesi yönünde sürdürülen çalışmaların etkinliğinin artırılması uygun olacaktır. Güvenliğin ve temel hizmetlerin maksimum seviyeye ulaşması sağlanarak kentlinin; İilde yaşayanların, iş çevrelerinin ve dışarıdan gelen ziyaretçilerin memnuniyet duyacak şekilde geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- Suriye ile yaşanan olumsuzluklar nedeniyle Kilis İline göç eden Suriyeli vatandaşların, öncelikle ülkelerine dönüşünün sağlanması ve bu süreçte Suriyelilerin topluma entegre edilmesine yönelik uygulanan politika ve tedbirlerin daha geniş kesimlere ulaşması sağlanmalıdır.
- TRC1 Bölgesi'nin sahip olduğu potansiyellerin geliştirilmesine yönelik olarak ve bölgenin kalkınmasına katkı sağlayacak biçimde 4 gelişme eksenini ve gelişme eksenlerinin gerçekleştirilmesini sağlayacak 22 öncelikli hedef ve 255 stratejinin belirlenmiştir. Bu hedefler içerisinde kısa vadede gerçekleşmesi mümkün olan önceliklerin belirlenmesi uygun olacaktır.
- Yatırım teşvik uygulamaları açısından 5. bölgede olmasına rağmen, ilin kendisine tanınan yatırım destek fırsatlarını yeterince değerlendiremediği görülmektedir. Bu nedenle İlin içinde bulunduğu olağanüstü koşullar da göz önünde bulundurularak, öncelikle Kamu desteğinin ve yatırımların artırılmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi uygun olacaktır.
- Kilis, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından geri kalmış bir ildir. Bu durum, bankacılık faaliyetleri, vergi tahakkuku, sanayi yapısı vb. göstergelerle kendini ortaya koymaktadır. İlin, ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyini yükseltmek için yerel sermayenin ilde yapılacak sanayi yatırımlarına yönlendirilmesi ve yeni istihdam olanakları yaratılması kapsamında dördüncü bölümde belirtilen aksiyonların gerçekleştirilmesi yönünde çalışmaların hızlandırılması uygun olacaktır.
- İilde halen farklı üretim konularında faaliyet gösteren mikro ve küçük ölçekli sanayi işletmeleri bulunmaktadır. İilde özellikle işletme sermayesi yetersizliği ve talep azlığı gibi nedenlerle düşük kapasite kullanım oranlarıyla çalışan tesislerin mevcut olduğu düşünülmektedir. Kilis ilinin **“Cazibe Merkezleri Programı”** kapsamında olmadığı da düşünüldüğünde, bu tesislerin işletme sermayesi ihtiyaçlarının karşılanması yönünde gerekli girişimlerde bulunulması büyük önem arz etmektedir.
- Kilis'te yerel sermayenin sanayi yatırımlarına yönelmesi özendirilmeli, kuruluşlar birbirine destek olmalıdır. Müteşebbislerin doğru karar alabilmesi için fizibilite raporu düzenlenmesi konusunda bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.

- İnsan kaynağına olan yatırımın önemi bilinerek, bilgi ve eğitime, ar-ge faaliyetlerine önem verilmelidir.
- Mevcut müteşebbislerin ve girişimlerin kamu desteklerinden, yatırım teşviklerinden zamanında ve yeterince yararlanması sağlanmalıdır. Bunun gerçekleştirilebilmesi için de müteşebbislerin bu konularda sürekli bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.
- Sosyal ve ekonomik açıdan Gaziantep ilinin gölgesinde kalan Kilis, özellikle sınır ticaretinin neredeyse tamamen durması nedeniyle ekonomik anlamda çok büyük zarar görmüştür. Geçmişte küçümsenmeyecek düzeyde il ekonomisinde gelir ve istihdam etkisi yaratan sınır ticaretinin tekrar eski durumuna gelmesi için gerekli tedbirlerin alınması uygun olacaktır.
- İlin turizm ve kültürel açıdan cazibe merkezi olması, orta vadede ekonomik anlamda yatırımcıların ilgi duymasına yol açabilecektir. Bu çerçevede benzer niteliklere sahip olup, yakın olduğu büyük illerin etkisinden kurtularak cazibe merkezi haline gelen illerden görüş ve destek alınması yararlı olacaktır.
- İl ekonomisinde en önemli payı alan tarımsal alanda üretimde verimliliğin artırılmasına, ürün çeşitliliğinin sağlanmasına, girdi maliyetlerinin düşürülmesine ve diğer önlemlerin ivedilikle hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır.
- Ziraat Odasının üreticilerle iş birliği konusunda öncü rol oynaması, il gıda, tarım ve hayvancılık müdürlüğünün teknik desteği çok önemlidir.
- Yöreyle has daha çok ürün için coğrafi işaretleme alınması yönündeki çalışmaların devam ettirilmesi ve coğrafi işaretleme alınan ürünlerin pazarlanmasında bu hususun öne çıkarılması önemlidir.
- Özellikle zeytin ve üzüm için gübre kullanımı, tohum islahı eğitimleri ve lisanslı depoculuk eğitimleri çok önemlidir.

KAYNAKÇA

1. An Introduction to the Economic Structure of Turkey's Regions, OECD Reports, Boosting Regional Competitiveness in Turkey, September 2016
2. Assessing Regional Competitiveness in Turkey, OECD Reports, Boosting Regional Competitiveness in Turkey, September 2016
3. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, www.btk.gov.tr/
4. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Sanayi Durum Raporu, 2015
5. Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (BGUS) 2014-2023 Raporu, Kalkınma Bakanlığı
6. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, www.epdk.org.tr/
7. Gelir İdaresi Başkanlığı, www.gib.gov.tr/
8. Göçün Ardından Suriye ile Ticari İlişkiler, TEPAV, tepav.org.tr/tr/yayin/s/835
9. İllerarası Rekabetçilik Endeksi-Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu (URAK),2016
10. Kilis Gezi Rehberi, Kilis Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü,
11. Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2015
12. Onuncu Kalkınma Planı, Kalkınma Bakanlığı
13. Sosyal Güvenlik Kurumu, www.sgk.gov.tr
14. Strengthening the Spatial Dimension in the Sector Strategies of Turkey, OECD Reports, Boosting Regional Competitiveness in Turkey, September 2016
15. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, ORSAM ve TESEV, Ocak 2015
16. T.C. Ekonomi Bakanlığı, www.ekonomi.gov.tr
17. TRC1 Bölgesi Bölge Planı (2014-2023)-İpekyolu Kalkınma Ajansı
18. TRC1 Bölgesi İhracat Stratejisi, İpekyolu Kalkınma Ajansı
19. TRC1 Gaziantep-Adıyaman-Kilis Bölge Planı 2014-2023, İpekyolu Kalkınma Ajansı
20. Türk Patent Enstitüsü, www.turkpatent.gov.tr
21. Türkiye Bankalar Birliği, www.tbb.org.tr/
22. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İstatistik Portalı, www.tuik.gov.tr
23. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, www.tobb.org.tr/
24. Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Planlarının İktisat Politikalarının Performansına Etkisi: Zonguldak-Bartın ve Karabük Örneği; Abdullah TAKIM, Bartın Üniversitesi
25. Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları; Filiz TUTAR - Yrd. Doç. Dr. Niğde Üniversitesi ve Mehmet DEMİRAL Arş. Grv. Niğde Üniversitesi.
26. Yeni İş Alanları ve İstihdam Olanakları Yaratmaya Yönelik Fizibilite Raporu – WYG Ankara, 2016
27. Yüksek Öğretim Kurumu, www.yok.gov.tr/

Notlar: _____

T.C.

İpekyolu Kalkınma Ajansı

İncilipınar Mah. Muammer Aksoy Bulvarı Vakıflar Güven İş Merkezi

Kat: 1-2-3 Şehitkâmil/GAZİANTEP

Telefon: 0342-2310701/02 • Faks: 0342-2310703

E-posta: info@ika.org.tr

Adıyaman Yatırım Destek Ofisi

Alitaşı Mah. Gölbaşı Cad. No:137 Kat: 4 Daire No: 5-6 ADIYAMAN

Telefon: 0416-2131444 • Faks: 0416-2131445

Kilis Yatırım Destek Ofisi

Şehitler Mah. Cambazlar Sok. No: 9 KİLİS

Tel: 0348-8145198 • Faks: 0348-8145198

ika.org.tr